

เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ 2531-2535 และผลกระทบต่อประเทศไทย

การอธิบายว่าทำไมรัฐบาลไทยจึงตัดสินใจนำเอาหัวข้อเรียกร้องของกลุ่มทุนมาพิจารณาในการประชุมคณะรัฐมนตรีมากกว่า ำครณาเอาข้อเรียกร้องของฝ่ายประชาชนมาพิจารณาลงเป็นการอธิบายที่ไม่มึน้ำหนักรมากนัก หากว่าไม่ได้พิจารณาถึงประเด็นเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากว่าเศรษฐกิจไทยเองถูกผนวกให้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกมาอย่างน้อยตั้งแต่ 2398 (สนธิสัญญาบาวริง) และยั้งปัจจุบันมีการกีดกันทางการค้ามีการรวมตัวเป็นภูมิภาคเศรษฐกิจ เช่น NAFTA EU APAC หรือแม้แต่เขตการค้าเสรีอาเซียน [ASIAN FREE TRADE AREA] และโครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจทางภาคใต้และสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจทางภาคเหนือที่ไทยพยายามผลักดันหรือเสนอก็ยั้งทำให้เศรษฐกิจของไทยเียบแน่นกับเศรษฐกิจโลก หรือระหว่างประเทศมากขึ้นตามลำดับ

ในส่วนของการเมืองซึ่งงานทางปฏิบัติเป็นผู้ตัดสินใจ-สร้างนโยบายก็ยั้งจะไม่ถูกกระทบจากเศรษฐกิจการเมืองภายนอก จะเห็นได้ว่าแม้ในทางทฤษฎีรัฐศาสตร์เองก็มีการพูดถึงการอ่อนตัวลงของความคิดในเรื่องรัฐชาติ (state Nation) โดยหันไปกล่าวถึงรัฐในเชิงภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งสาเหตุอาจมีมาจากผลที่ต่อเนื่องของสงครามโลกครั้งที่ 1, สงครามโลกครั้งที่ 2 และการล่มสลายของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในจีน เวียดนาม และยุโรปตะวันออก (Dunn, 1994 : 3-4) รวมทั้งกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ทำให้รัฐหรือการเป็นรัฐชาติถูกข้ามไป (ชัยอนันต์, 2537: 30, 65-68) อย่างไรก็ตามการที่ภูมิศาสตร์ทางการเมืองไทยเปลี่ยนไปนี้มั่วว่าจะด้วยสาเหตุอะไรแต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นการตัดสินใจทางการเมือง-เศรษฐกิจในรูปของนโยบายต่างๆ ในแต่ละประเทศ ล้วนแต่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจการเมืองภายนอกมากขึ้น

เพื่อแสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศมีผลต่อการตัดสินใจ

เจิมติของคณะรัฐมนตรีไทยผู้เขียนจะกล่าวถึงองค์ประกอบ 2 ประการคือ สถานการณ์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศช่วง 2531-2535 และผลกระทบอันเกิดจากสถานการณ์ดังกล่าวที่มีต่อการตัดสินใจของรัฐบาลไทยโดยเฉพาะในช่วงของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

สถานการณ์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ 2531-2535 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวทีเศรษฐกิจการเมืองของโลกที่สำคัญหลายประการ อาทิ สงครามอ่าวเปอร์เซีย การล่มสลายบรรดาประเทศในลัทธิคอมมิวนิสต์, การเกิดขึ้นและการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบภูมิภาค ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อประเทศไทยและการตัดสินใจของรัฐบาลไทยอย่างไร จะได้กล่าวถึงทีละประเด็นดังนี้

ก. สงครามอ่าวเปอร์เซีย

ประเทศในตะวันออกกลางเป็นประเทศที่สนใจของมหาอำนาจมาตลอด นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ที่ยุโรปที่ค้นพบตะวันออกกลาง ความสนใจที่มีต่อตะวันออกกลางไม่ใช่ว่าเพราะในอดีตมีการรบพุ่งกันระหว่างชาวคริสต์กับมุสลิมแต่เป็นเพราะตะวันออกกลางเป็นจุดศูนย์กลางอยู่ระหว่างทวีปเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา ซึ่งนับเป็นศูนย์กลางติดต่อสื่อสารระหว่างภูมิภาคที่ดี รวมทั้งการที่ประเทศแถบนี้มีทรัพยากรที่มีค่ามากในทางเศรษฐกิจและทางยุทธปัจจัย ทรัพยากรดังกล่าวคือ น้ำมัน ซึ่งเคยก่อให้เกิดวิกฤตกับเศรษฐกิจโลกมาแล้วเมื่อครั้งช่วงต้นของทศวรรษ 1970 บริษัทต่างชาติหลายบริษัทต่างแย่งเข้ามาลงทุนในกิจการน้ำมันในประเทศเหล่านี้เช่น บริษัทแองโกล เปอร์เซีย นออยคอมปานี (APCO) อิรักปิโตรเลียมคอมปานี (IPC) อาร์เบียน อเมริกา ออย คอมปานี (ARAMCO) คูเวต ออย คอมปานี (KOC) และอื่น ๆ

สงครามอ่าวเปอร์เซียเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเหนือความคาดหมาย ในวันที่ 2 สิงหาคม 2533 ประเทศอิรักนำโดยประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน สั่งกำลังบุกประเทศคูเวตอันเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีประชากรเพียง หนึ่งในล้านเจ็ดแสนคน การบุกของอิรักครั้งนี้ส่งผลให้เจ้าผู้ครองนครของคูเวตและพระอนุชาต่ออวหส์ภัยไปอยู่ในซาอุดีอาระเบียในขณะที่กองทัพอิรักเข้าประชิดชายแดนคูเวตนั้น นักสังเกตการณ์ทางการเมืองยังไม่คิดว่าอิรักที่เคยได้รับการเกื้อหนุนจากคูเวตในสงครามอิรัก-อิหร่าน จะถูกลานคูเวตหลายฝ่ายคิดว่าอิรัก

เพียงแต่ขู่ขูเวตเพื่อเรียกร้องให้กลุ่มโอเปค (ตั้งแต่ปี 1960) สนใจกับราคาน้ำมันที่ตกต่ำลง
ไปเท่านั้น ซึ่งก่อนหน้านั้นคือในวันที่ 26 กรกฎาคม 2533 กลุ่มโอเปคได้จัดให้มีการประชุม
ขึ้นและเห็นพ้องกันให้มีการยกเลิกการผลิตน้ำมันเกินขีดจำกัดเป็นเหตุให้ราคาน้ำมันต่ำลง ผล
จากประชุม สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์และคูเวตยินดีปฏิบัติตามภายใต้แรงผลักดันของ
ประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน แห่งอิรัก ในช่วงแรกข้อตกลงมีอยู่ว่าซาอุดีอาระเบียได้
ลดการผลิตน้ำมัน 5.2 ล้านบาร์เรลต่อวัน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ 1.2 ล้านบาร์เรลต่อวัน
คูเวต 1.5 ล้านบาร์เรลต่อวันอย่างไรก็ดีสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ได้ร่วมมือกับซาอุดีอาระเบีย
ผลิตน้ำมันเกินขีดจำกัดทำให้อิรักและอิหร่านที่เศรษฐกิจภายในบอบช้ำไม่สามารถได้เงินตรา
ต่างประเทศจำนวนมากอย่างรวดเร็ว อิรักจึงเรียกร้องให้สมาชิกกลุ่มโอเปคกำหนดราคา
น้ำมันใหม่ ให้มีราคาสูงขึ้นแต่กลุ่มโอเปคไม่ยอมเพราะการขึ้นราคาโดยทันทีจะเป็นผลเสีย
ต่อกลุ่มโอเปคเอง แต่ที่สูงสุดกลุ่มโอเปคก็กำหนดราคาใหม่ตามคำเรียกร้องคือ 18 ดอลลาร์
ต่อบาร์เรล

ราคาน้ำมันในตลาดโลกกลับตกต่ำกว่าราคาที่กำหนดโดยกลุ่มโอเปค อิรักกล่าว
โจมตีประเทศในตะวันออกกลางที่หลายว่ามีในส่วนตัวทำให้ราคาน้ำมันตก และกล่าวหาว่า
คูเวตเป็นประเทศที่ขมขื่นน้ำมันดิบจากเขตแดนอิรัก ตลอดสิบปีที่ผ่านมา (โดยเฉพาะการสูบ
น้ำมันจากทุ่งรูไมลาซึ่งเป็นเขตแดนของทั้งสองประเทศ ความจริงปัญหานี้สันนิบาตอาหรับ
ได้เคยกำหนดว่าทุ่งน้ำมันรูไมลาทางตอนใต้ 2 ไร่ เป็นของคูเวตส่วนที่เหลือเป็น
ของอิรัก) มีมูลค่าถึง 2400 ล้านดอลลาร์ อิรักยังกล่าวหาสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ด้วยว่า
เป็นตัวการทำให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกมีราคาถูกลง และเรียกร้องให้มีการล่าชะเยน
การผลิตน้ำมันเกินขีดจำกัดพร้อมกันนั้นก็เรียกร้องกลุ่มประเทศอาหรับยกเลิกหนี้สินหลายพัน
ล้านดอลลาร์ที่อิรักกู้มาทำสงครามกับอิหร่านด้วยผลจากความยากจนทำให้อิรักเป็นหนี้โลก
อาหรับถึง 80,000 ล้านดอลลาร์ และ 30,000 ล้านดอลลาร์ได้ยืมมาจากคูเวต

ก่อนหน้านี้ประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซนกล่าวว่า การที่อิรักรบกับอิหร่านในนาม
ของอาหรับ หนี้สินทั้งหมดสมควรที่ชาติอาหรับทั้งหมดจะร่วมกันจ่าย ผลจากสงครามอิรัก-
อิหร่านทำให้อิรักมีเศรษฐกิจที่ทรุดหนัก น้ำมันในประเทศมีจำนวนน้อยซึ่งสาเหตุทั้งหมดเป็น
สาเหตุทางเศรษฐกิจ (อาจมีสาเหตุอื่นอีก เช่น ปัญหาเรื่องดินแดนซึ่งอิรักมีทางออกทะเล

น้อยแต่ไม่สำคัญเท่าปัญหาเศรษฐกิจ) ทำให้อิรักต้องการผนวกคูเวตซึ่งมีน้ำมันอยู่มาก (จรัญ, 2534 : 323-325, 333 ผลจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย ที่กินเวลาถึง กุมภาพันธ์ 2534 ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกที่สำคัญคือทำให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่เคยเคลื่อนไหว อยู่ในช่วง 13-15 ดอลลาร์สหรัฐ-บาร์เรล ในปี 2531-2532 พุ่งขึ้นไปถึง 20 และ 23 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรลในปี 2533 แม้หลังสงครามคือปี 2535 น้ำมันก็ยังเคลื่อนไหวสูง คือ 18 บาร์เรลดอลลาร์สหรัฐ การที่ดัชนีราคาน้ำมันในตลาดโลกสูงขึ้นนี้ทำให้อัตราเงินเฟ้อของโลกและของประเทศอุตสาหกรรมพุ่งสูงมากที่สุดนับตั้งแต่ปี 2528 กล่าวคือเงินเฟ้อของโลกในปี 2528 อยู่ในระดับ 4.1% มาเป็น 5% ในปี 2533 ประเทศสหรัฐอเมริกาปี 2528 อัตราเงินเฟ้อ 3.5% แต่ในปี 2533 อัตราเงินเฟ้อสูงถึง 5.3% ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นและเยอรมันปี 2533 อัตราเงินเฟ้อ 1.8% แต่ในปี 2533 เงินเฟ้ออยู่ที่ 3% และ 2.5% ตามลำดับ ส่วนประเทศอังกฤษปี 2528 อัตราเงินเฟ้อ 4.9% เป็น 9.5% ในปี 2533

ตารางที่ 4.1 ราคาน้ำมันในตลาดโลก

ปี	ดอลลาร์สหรัฐ/บาร์เรล
2531	13
2532	15
2533	18-23
2534	18
2535	18

ที่มา : The Thai Military Bank, LTD, 2535

ตารางที่ 4.2 อัตราเงินเฟ้อของโลก และประเทศอุตสาหกรรม (%)

ปี	โลก	ญี่ปุ่น	สหรัฐ	อังกฤษ	เยอรมัน
2528	4.1	1.8	3.5	4.7	1.8
2533	5	3	5.3	9.5	2.5
2534	4.3	4.1	4.4	6.0	3.7

ที่มา : The Thai Military Bank, LTD, 2535

การที่ราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นจนตามมาด้วยปัญหาเงินเฟ้อขึ้น ทำให้การค้าโลกเกิดการชะลอตัวลง 5.5% เพราะการส่งออกไปยังตะวันออกกลางมีปัญหา ผลกระทบต่อมาก็คือ การตกต่ำของราคาหุ้น ในตลาดต่างๆ ทั่วโลกตลอดจนผลกระทบต่อตลาดอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีผลพวงทางออกเป็นลูกโซ่โดยเฉพาะการส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องในตลาดการเงินทั่วโลก(สมชาย, 2534:86)

นอกจากนี้ยังมีกระทบทางด้านแรงงาน และด้านการท่องเที่ยวซึ่งเห็นได้ชัดในกลุ่มประเทศอาเซียน ผลกระทบทางด้านแรงงานในประเทศอาเซียนนั้น ประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ ฟิลิปปินส์และไทย กล่าวคือฟิลิปปินส์มีคนงานในคูเวต 60,000 คน ในอิรัก 3,000 คน มีรายได้จากแรงงานในต่างประเทศปีละ 1.3 พันล้านเหรียญ เมื่อเกิดสงครามคนงานถูกส่งกลับประเทศ 27,000 คน ส่วนไทยมีรายได้จากแรงงานในต่างแดนปีละ 900 ล้านดอลลาร์ ในปี 2533 รายได้แรงงานไทยในอิรัก (6,200 คน) คูเวต (5,600 คน) รวมกันคิดเป็นมูลค่าประมาณ 70 ล้านดอลลาร์ แต่คาดว่าจะลดลงเหลือเพียง 20 ล้านดอลลาร์ในปี 2535 ทั้งนี้ไม่นับรวมแรงงานไทยในประเทศตะวันออกกลางอื่น ๆ อีกนับแสนคนผลกระทบทางด้านการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ถือเป็นอีกภาคหนึ่งที่ได้รับผลโดยตรงจากสงคราม ประเทศฟิลิปปินส์ได้ลดเป้าหมายนักท่องเที่ยวจาก 1.28 ล้านคนเป็น 1 ล้านคน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2534 ประเทศอินโดนีเซียมีนักท่องเที่ยวลดลง 23% และประเทศสิงคโปร์มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 14 (ปาริชาติ, 2534:22-23)

ผลกระทบต่อมาคือผลกระทบในด้านการเมือง นักวิชาการบางคนกล่าวว่า สงครามอ่าวเปอร์เซียส่งผลกระทบทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศอย่างน้อย 3 ประการคือ การเพิ่มบทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกา ในการเมืองโลก, การขยายตัวในบทบาทของสหประชาชาติทั้งทางด้านการทูตและทางด้านการทหาร และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ใหม่ในตะวันออกกลาง การเพิ่มบทบาทของสหรัฐอเมริกา ในส่วนสงคราม จะเห็นได้ว่าบทบาทของอเมริกาเด่นที่สุดในบรรดาสหประชาชาติ สหรัฐฯ โดยประธานาธิบดี จอห์น บูช ได้ประสบความสำเร็จในการส่งทหาร 973 เข้าไปประจำในประเทศบริเวณอ่าวเปอร์เซีย หลังจากที่เคยพยายามมาแล้วในปี ค.ศ. 1973 เมื่อเกิดสงครามระหว่างอียิปต์กับอาหรับซึ่งครั้งนั้นกษัตริย์โฆซอร์แห่งซาอุดีอาระเบียเป็นผู้นำชาติอาหรับที่ผลิตส่งออก ไข่ประเด็นเรื่องน้ำมันดิบสหรัฐฯ ส่วนทางด้านสหรัฐนั้น นายโดยประธานาธิบดีฟอร์ด มีนายคิสซิงเจอร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศและมี นายชเลสเซนเจอร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งทั้งสองคนหลังนี้เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดสงครามอ่าวเปอร์เซีย สหรัฐฯได้ใช้เงื่อนไขนี้ส่งทหารเข้าไปโดยอ้างเหตุ 4 ข้อด้วยกันคือ

1. เพื่อขับไล่อิรักออกไปจากคูเวตโดยไม่มีเงื่อนไข
2. สถาปนารัฐเดิมของคูเวต
3. สร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในอ่าวเปอร์เซีย
4. ป้องกันชาวอเมริกาในอ่าวเปอร์เซีย

สหรัฐฯถือว่าการที่อิรักบุกคูเวตครั้งนี้ถือเป็นการท้าทาย และการส่งกำลังทหารเข้าไปในอ่าวเปอร์เซียครั้งนี้เป็นกระทำที่มีเหตุผล สหรัฐฯได้ยื่นนโยบายทางการทูตหลักค้ำให้สภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติออกมติต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้สหรัฐฯดำเนินการทางทหารได้นอกจากนี้สหรัฐฯยังประสบความสำเร็จในการแสวงหาพันธมิตรจาก

นานาชาติ ขอความช่วยเหลือทางทหารและทางการเงิน ในการทำสงครามจากญี่ปุ่นและเยอรมันที่เป็น สองมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ (ตั้งแต่ทศวรรษ 1980) ขณะที่ประเทศรัสเซียอันเคยเป็นมหาอำนาจคู่แข่งกับสหรัฐในช่วงสงครามเย็น (ก่อนปี 1989) ไม่ได้แสดงท่าทีใด ๆ ที่ขัดแย้งกับสหรัฐเช่น ไม่ได้ใช้สิทธิยับยั้งมติในสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ทั้ง ๆ ที่มติดังกล่าวเปิดโอกาสให้สหรัฐส่งกำลังทหารในอ่าวเปอร์เซีย เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการที่ชเวียตต้องการให้โลกเห็นว่าการดำเนินการอย่างสันติ นิยมใช้กระบวนการสันติ เป็นผู้เฝ้าหาสันติภาพ ลมภาพพจน์เดิมที่ลูกหลานทางทหารต่ออัฟกานิสถานลง และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือ ในประเทศรัสเซียกำลังประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การขาดแคลนอาหาร จนรัสเซียต้องขอความช่วยเหลือจากประเทศต่าง ๆ รวมทั้งการพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศที่ร่ำรวยน้ำมันในอ่าวเปอร์เซียอย่างประเทศในสภาความร่วมมือในอ่าวเปอร์เซีย (Gulf Cooperation Council-G.c.c)

การที่รัสเซียไม่ได้ขัดขวาง ท่าทีบทบาทของสหรัฐในเวทีการเมืองระหว่างประเทศมีบทบาทที่สูงขึ้น อย่างเห็นได้ชัด (มันส์, 2534 : 49-57) ผลทางการเมืองประการต่อมา คือ การขยายบทบาททางทหาร และการทูตของสหประชาชาติ สมชาย ภาสน์วิวัฒน์ ได้ชี้ให้เห็นว่ามีการขยายตัวในบทบาทดังกล่าวของสหประชาชาติมาก แม้จะมีสหรัฐเป็นผู้หนึ่งที่เด่นชัด แต่การดำเนินการของสหรัฐ จะเป็นการกระทำในกรอบของสหประชาชาติ สิ่งที่เห็นชัดก็คือการดำเนินการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิรักในกรอบของข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงซึ่งผ่านด้วยคะแนนเสียง 13-0 โดยมีประเทศคิวบาและเยเมนงดออกเสียง และนับเป็นการใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจที่ออกจากคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติเป็นครั้งที่ 3 ในรอบ 45 ปี ของการก่อตั้งสหประชาชาติ (โดยก่อนหน้ามีมาตรการคว่ำบาตรเคยมีในปี 2510 ต่อประเทศโรดิเชียและปี 2520 ต่อรัฐแอฟริกา) บทบาทของสหประชาชาติในอ่าวเปอร์เซียถือเป็นการครั้งแรกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สหประชาชาติสามารถออกข้อมติจากคณะมนตรีความมั่นคงเพื่อลงโทษประเทศสมาชิก ที่ละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติว่าด้วยการรุกรานประเทศอื่น ๆ อย่างได้ผล ซึ่งทั้งนี้ เป็นพวงจากคลี่คลายการเผชิญหน้าทางการเมืองของรัสเซียและอเมริกาที่คลี่คลายตัวลง หลังปี 1989 ด้วย (สมชาย, 2534:84-85) ผลกระทบต่อมาของสงครามอ่าวคือการจัด

ระเบียนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแถบตะวันออกกลางใหม่ กล่าวคือภายหลังการสิ้นสุดของสงครามอ่าวเปอร์เซีย คือการจำเป็นในการจัดระบบความมั่นคงใหม่ในแถบตะวันออกกลาง ในอดีตนั้นการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างอิรักและอิหร่านถือเป็นกลไกสำคัญสำหรับความมั่นคงในภูมิภาคแถบนี้ ในสภาพที่อิรักอ่อนแอและยังอยู่ภายใต้การนำของซัดดัม ฮุสเซน นั้นความจำเป็นในการสร้างระบบความมั่นคงใหม่ จะต้องเกิดขึ้น การเสริมสร้างระบบความมั่นคงใหม่นี้ ยังโยงไปถึงการหาทางคลี่คลายปัญหาอิสราเอลและปาเลสไตน์ในอนาคตอีกด้วย (สมชาย, 2534:87) ผลกระทบต่อประเทศไทย วิกฤตการณ์ต่อตะวันออกกลางส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างยากที่หลีกเลี่ยงทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก การที่ราคาน้ำมันขึ้นราคา อัตราเงินเฟ้อสูง จะทำให้เศรษฐกิจการค้าโลกชะลอตัวลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยรวม ในส่วนของมติคณะรัฐมนตรีเองก็ถึงกับมีการมติคณะรัฐมนตรีเพื่อรองรับสถานการณ์ถึง 3 มติ ในปี 1990 (2533) ในส่วนของผลต่อไทยนี้จะขอก้าวถึงผลทางเศรษฐกิจในปี 2533 และ ปี 2534 จากนั้นจะกล่าวถึงรายละเอียดในมติคณะรัฐมนตรีตามลำดับ

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยปี 2533

เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นทันทีหลังจากที่เกิดวิกฤตการณ์ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากการที่ไทยทำธุรกรรมต่างประเทศกับกลุ่มประเทศในอ่าวเปอร์เซียโดยตรง ซึ่งวิเคราะห์ได้จากโครงสร้างการค้าสินค้าและเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศกับกลุ่มประเทศดังกล่าว ดังรายละเอียดดังนี้

ก. โครงสร้างการค้าระหว่างไทยกับประเทศในแถบอ่าวเปอร์เซีย นับตั้งแต่วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ในปี 2533 เป็นต้นมาจนถึงปี 2528 กลุ่มประเทศในอ่าวเปอร์เซีย มีสัดส่วนในปริมาณการค้าไทยทั้งสิ้นร้อยละ 12 โดยฝ่ายไทยเป็นฝ่ายขาดดุลย์การค้าตลอดเฉลี่ยปีละ 18,000 ล้านบาท เนื่องจากไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันดิบจากประเทศในแถบนี้ถึงกว่าร้อยละ 70 ของมูลค่าการนำเข้าน้ำมันดิบทั้งสิ้น แต่หลังจากราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกลดลงอย่างรวดเร็วในปี 2529 สัดส่วนของกลุ่มตะวันออกกลางลดลงเหลือเพียงร้อยละ 5 ของปริมาณการค้าไทยทั้งสิ้น และไทยเริ่มเป็นฝ่ายเกินดุลย์การค้า

เฉลี่ยปีละ 2,800 ล้านบาท ในช่วง 2529-2532 ประเทศใน
 อ่าวเปอร์เซียประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ 17 ประเทศ แต่ประเทศที่เป็นคู่ของไทยที่สำคัญ
 ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย, สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์, คูเวต, อิหร่าน และ อิรัก (ดูตาราง)

ตารางที่ 4.3 สัดส่วนการค้าระหว่างไทยกับประเทศในอ่าวเปอร์เซียก่อนสงคราม
 อ่าว (2529-2532)

ประเทศ	สินค้าออก	สินค้าเข้า	ปริมาณการค้า(หน่วย %)
ประเทศในแถบอ่าวฯ	6.3	4.6	5.3
อิรัก	-	0.1	0.1
คูเวต	0.5	0.6	0.5
ซาอุดีอาระเบีย	2.2	1.2	1.6
สหรัฐอาหรับฯ	1.7	1.1	1.4
อิหร่าน	0.7	0.1	0.4
รวม 5 ประเทศ	5.1	3.1	4.0
อื่น ๆ	1.2	1.5	1.3

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย 2532

มูลค่าการค้าของไทยกับประเทศเหล่านี้มีมูลค่า 5.3% และหากคิดเฉพาะตัว
 ประเทศหลักจะมี 4.0% ของปริมาณที่ไทยค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในบรรดาประ
 เทศเหล่านี้ไทยค้าขายกับประเทศซาอุดีอาระเบียมากที่สุดคือ ร้อยละ 1.6 รองลงมาคือ
 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ส่วนอิรัก 0.1 และคูเวต 0.5 ซึ่งตัวเลขเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปใน
 ทางที่ลดลงในช่วงวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย

เมื่อหันไปมองด้านการนำเข้า-ส่งออก ปรากฏว่าไทยนำเข้าจากกลุ่มประเทศ
 ในบริเวณอ่าวเปอร์เซียเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 4.6 ของมูลค่านำเข้าทั้งหมดของไทย
 และส่งสินค้าออกประมาณ 6.3% ของสินค้าที่ไทยส่งออกทั้งหมดในช่วง 2529-2532 โดย

สินค้าที่ไทยนำเข้ามีค่าสูงกว่าร้อยละ 70 เป็นน้ำมันดิบ ซึ่งไทยนำเข้าจากประเทศเหล่านี้มากที่สุด เมื่อ 2523-2528 มีปริมาณถึง 70.3% ปี 2529-2532 ไทยหันไปใช้น้ำมันดิบจากแหล่งอื่น ๆ เช่น บรูไน, มาเลเซีย, จีน และประเทศอื่น ๆ ถึง 42.1% ทำให้การนำเข้าจากประเทศแถบอ่าวเปอร์เซียลดลงเหลือ 57.9 แต่ในปี 2533 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤตการณ์อ่าวนั้น อัตราการนำเข้าน้ำมันดิบของไทย ในประเทศแถบอ่าวเปอร์เซียมีส่วน 60.9% ขณะที่นำเข้าจากแหล่งอื่นแค่ 39.1%

ปริมาณการนำเข้าน้ำมันดิบของไทยในปี 2533 (1990) นั้นเฉพาะประเทศในอ่าวเปอร์เซียไทยนำเข้าจากซาอุดีอาระเบียมากที่สุด คือ 21.2 รองลงมาคือ สหรัฐอาหรับเอมิเรสต์ 11.9 และในประเทศที่เป็นสาเหตุคือ อิรัก 2.5 และ คูเวต 5.9% (ดูตาราง)

ตารางที่ 4.4 สัดส่วนการนำเข้าน้ำมันดิบจากประเทศในอ่าวเปอร์เซีย

ประเทศ	2523- 2528	2529- 2532	ม.ค.- ก.ค.33	ส.ค.- ธ.ค.33	2533
ประเทศในแถบอ่าว	70.3	57.9	64.0	61.8	60.9
-ซาอุดีอาระเบีย	51.9	12.3	23.3	20.1	21.2
-สหรัฐอาหรับเอมิเรสต์	3.1	17.3	10.1	14.2	11.9
-คูเวต	1.9	9.3	11.4	2.6	5.9
-อิหร่าน	0.5	1.7	3.4	7.1	5.6
-อิรัก	-	0.9	6.8	-	2.5
-อื่น ๆ	12.9	16.4	9.0	17.8	13.8
อื่น ๆ	29.7	42.1	36.0	38.2	39.1
-บรูไน	10.9	18.5	17.2	11.0	14.4
-มาเลเซีย	16.0	21.7	16.1	27.2	23.4
-จีน	2.7	-	-	-	-
-อื่น ๆ	0.1	1.9	2.7	-	1.3
รวม	700.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : กรมศุลกากร

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกตคือ หลังเกิดวิกฤตการณ์ในเดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2533 ที่สัดส่วนการนำเข้าน้ำมันจากตะวันออกกลางหรือ 61.8 นั้น แต่มูลค่านำเข้าเพิ่มจากเดือนละ 1,535 ล้านบาท เป็นเดือนละ 2,325 ล้านบาท (กรมศุลกากร) คือต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้นถึง 790 ล้านบาท เพื่อนำน้ำมันดิบจำนวนเท่าเดิมเข้าประเทศ ซึ่งอันนี้ทำให้ไทยสูญเสียเงินตราต่างประเทศมากขึ้น เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะราคาน้ำมันสูงขึ้นและค่าขนส่งทำได้ลำบากในช่วงวิกฤตการณ์ ทางด้านการส่งออกในปี 2533 สินค้าที่ไทยส่งออกไปยังตะวันออกกลาง คือ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ข้าวรองเท้าน และอื่น ๆ ปรากฏว่า เสื้อผ้าสำเร็จรูปมีสัดส่วน 31.1 และอื่น ๆ 38.5 เปอร์เซ็นต์

ตารางที่ 4.5 สินค้าออกไปประเทศแถบอ่าวเปอร์เซีย 2529 - 2533

ประเภท	มูลค่า(ล้านบาท)	เฉลี่ยต่อปี	2529 - 2532	2533
เสื้อผ้าสำเร็จรูป	28,926	7,232	31.8	31.1
ข้าว	24,957	6,239	27.5	26.7
รองเท้าน	5,303	1,326	5.8	3.7
อื่น ๆ	31,721	7,930	34.9	38.5
รวม	90,907	22,727	100.0	100.0

ที่มา : กรมศุลกากร

และหากเปรียบเทียบสัดส่วนสินค้าเข้ากับสินค้าออกในปี 2532 ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์กับช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์จะเห็นว่า

ตารางที่ 4.6 สัดส่วนสินค้าเข้าสินค้าออกในช่วงวิกฤตการณ์

	สินค้าเข้า			สินค้าออก		
	ก่อนเกิด วิกฤต/ ปี	หลังเกิด วิกฤต/ ปี	% เพิ่ม	ก่อนเกิด วิกฤต/ ปี	หลังเกิด วิกฤต/ ปี	% เพิ่ม
ประเทศ ในแถบอ่าว	2434	3423	40.6	2,962	1,970	-23.5
-อิรัก	186	48	-74.2	177	10	-94.4
-คูเวต	328	121	-63.1	284	3	-98.9
-ซาอุดีอาระเบีย	677	1147	26	830	473	-43.6
-อิหร่าน	141	333	136.2	136	420	208.8
-สหรัฐอเมริกา	466	908	94.8	839	438	-49.8
-อื่น ๆ	636	781	22.8	653	626	4.1

ที่มา : กรมศุลกากร

หลังเกิดวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียในเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม 2533 นั้น ประเทศไทยได้เปรียบดุลย์การค้าในห้าประเทศคู่ค้าหลัก ๆ แต่ อิหร่านประเทศเดียว นอกนั้น การส่งออกของไทยติดลบทั้งหมด โดยเฉพาะในประเทศอิรักกับคูเวตการส่งออกของไทย ติดลบถึง 94.4 และ 98.9 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ และหากคิดทั้งหมดจะติดลบถึง 33.5 เปอร์เซ็นต์

ข. การเคลื่อนย้ายเงินกลับประเทศของแรงงานไทยในประเทศแถบอ่าว เปอร์เซียช่วงปี 2529 - 2532 แรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง เฉลี่ยปีละประมาณ 90,000 คน ส่วนใหญ่เดินทางไปประเทศซาอุดีอาระเบียเฉลี่ยปีละ 65,000 คน รองลงไปคือ สิบเบียเฉลี่ยปีละ 11,000 คน อิรัก เฉลี่ยปีละ 4,500 คน คู

เวต เฉลี่ยปีละ 3,700 คน อย่างไรก็ตามในช่วง 9 เดือนแรกของเดือนของปี 2533 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤตการณ์ในอ่าวเปอร์เซียจำนวนแรงงานไทยที่เดินทางไปประเทศเหล่านี้เหลือประมาณ 22,400 คน โดยไปซาอุดีอาระเบียประมาณ 9,400 คน ลีเบีย 7,500 คน ญูเวต 1,300 คน อิรัก 1,200 คน (ฝ่ายวิชาการ; ธนาคารแห่งประเทศไทย : 2534) ซึ่งการลดลงของแรงงานไทยในภูมิภาคแถบนี้ทำให้การส่งรายได้กลับประเทศของแรงงานไทยที่เคยมียอดเฉลี่ยปีละ 9,300 ล้านบาทในปี 2532 ลดลงทันทีในปี 2533 และ 34 และ การท่องเที่ยวที่เล็ทรายได้ปีละ 3,000 ล้านบาทในปี 2532 ก็ลดลงเช่นกันในปี 34 และ 35 แต่รายได้ในส่วนนี้ที่มาจากตะวันออกกลางมีไม่มากนัก คือ ประมาณร้อยละ 5 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด (ฝ่ายวิชาการ, ธนาคารแห่งประเทศไทย : 2534)

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยปี 2534

วิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยหลายประการ เช่น สินค้าหมวดอุปโภค บริโภค ราคาหรือดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price) พุ่งขึ้น, การขาดดุลการค้า เพิ่มสูงขึ้น การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสุทธิ (Net Flows of foreing direct investment) ลดลง (ดูตาราง)

ตารางที่ 4.7 ภาวะเศรษฐกิจบางประการช่วงปี 2534

ภาวะเศรษฐกิจ	พ.ศ.	จำนวน	หน่วย
ดัชนีราคาผู้บริโภค	2534	5.7	%
ดุลการค้า	2534	-5985	ล้านเหรียญสหรัฐ
สัดส่วนการ ลงทุน :GDP	2534	29.8	%
การลงทุนโดยตรง สุทธิจากต่างประเทศ	2534	51,389.1	ล้านบาท

ที่มา : International Financial Statistic, 1993
 และ Bank of Thailand in
 Thailand Economic Information Kit, 1994

จะเห็นว่า ดุลยการค้า (Trade of Balance) ในปี 2534 ไทยขาดดุลยการค้าถึง 5985 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งสูงกว่าปี 2532 ก่อนมีวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียถึง 3069 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ปี 2532 ขาดดุลย์ 2918) หรือมากกว่าร้อยละ 100 ในทางสัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีเพียง 51,389.1 ล้านบาท ต่ำกว่าปีก่อนหน้านั้นถึง 13,305.9 ล้านบาท และเมื่อเทียบสัดส่วนการลงทุนทั้งหมดในปี 2534 กับ GDP แล้วจะเห็นว่า ปีก่อนหน้านั้น สัดส่วนทั้งหมด 36.8 แต่ ในปี 2534 เหลือเพียง 29.8 ซึ่งตัวเลขต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยของวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียทั้งในปี 2533 และ ปี 2534 ดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นเครื่องชี้อย่างดีว่าผลที่เกิดขึ้นในอีกภูมิภาคหนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่ออีกภูมิภาคหนึ่งและยังเป็นเครื่องชี้ชี้ว่า เมื่อเศรษฐกิจโลกสะท้อนเศรษฐกิจไทยก็ได้รับผลกระทบไปด้วย เพียงแต่ครั้งนี้กินเวลานาน เพราะสงครามสงบโดยรวดเร็วและไม่แพร่กระจายไปสู่ประเทศอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจะกินเวลานาน แต่ก็ส่งผลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายของไทยในช่วงปี 2533-2534 ด้วย เห็นได้จากในช่วงดังกล่าวมีมติคณะรัฐมนตรีที่สำคัญเกี่ยวกับวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียถึง 4 มติ ดังนี้

ตารางที่ 4.8 มติคณะรัฐมนตรีไทยกับวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย

มติ	พ.ศ.
1. ผลกระทบของเหตุการณ์ในตะวันออกกลางต่อเศรษฐกิจไทย	3 กันยายน 2533
2. มาตรการช่วยเหลือประชาชนอันเกิดจากภาวะน้ำมัน	2 ตุลาคม 2533
3. มาตรการช่วยเหลือประชาชนอันเกิดจากวิกฤตการณ์น้ำมัน	6 พฤศจิกายน 2533
4. แก้ไขมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการช่วยเหลือประชาชนอันเกิดจากวิกฤตการณ์น้ำมัน เมื่อ 2 ตุลาคม 2533	6 พฤศจิกายน 2533
รวม 4 มติ	

ที่มา : มติคณะรัฐมนตรีปี ในประมวลมติกรม. กรมประชาสัมพันธ์, 2533 - 2534

ซึ่งแม้จะมีถึง 4 มติ แต่ได้ใจความสำคัญแล้วอยู่ในมติที่ 1 และมติที่ 3 กล่าวคือ มติครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2533 เป็นมติที่ประเมินผลกระทบของเหตุการณ์ในตะวันออกกลางต่อเศรษฐกิจไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้พูดถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจที่สำคัญ 2 ประการ คือ ผลโดยตรง กับผลกระทบโดยอ้อม และแนวทางการแก้ไขหรือรับมือกับปัญหาทั้งสองประการเช่นกัน คือ แนวทางการแก้ไขด้านเศรษฐกิจและแนวทางแก้ไขด้านจิตวิทยาซึ่งผู้เขียนขอแยกแยะเห็นเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1. ผลกระทบทางตรง คือ ผลกระทบของการที่ราคาน้ำมันขึ้นราคาโดยตั้งสมมติฐานที่ 30 ดอลลาร์/บาเรล ผลกระทบด้านนี้ คณะรัฐมนตรีไทยสรุปว่าไม่รุนแรงมากเหมือนวิกฤตการณ์น้ำมันโลกในสองครั้งที่ผ่านมา เนื่องจาก โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยมีความเข้มแข็งกว่าเมื่อครั้งวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งก่อน เนื่องจาก Import-Export ของไทยมีการกระจายตัวสูง มีความเข้มแข็งทางการคลัง ฐานะทางการคลังของรัฐบาลมีเสถียรภาพ ฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศอยู่ในระดับสูงและหนี้ต่างประเทศต่ำ และเชื่อว่าเหตุการณ์ครั้งนี้จะสงบโดยเร็ว

2. ผลกระทบทางอ้อม จะเกี่ยวข้องกับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะชะลอตัวลงรวมทั้งทำให้ราคาหุ้นและสินทรัพย์ต่าง ๆ อันจะกระทบไปถึงภาวะเศรษฐกิจไทยรวม โดยเฉพาะจะกระทบต่อการส่งเสริมการลงทุนและระดับเงินเพื่อ ผลกระทบทางอ้อมมี รัฐบาลไทยถือว่าเป็นผลกระทบที่น่าเป็นห่วงมากกว่าผลกระทบทางตรง

การแก้ไขข้อปัญหา (ด้านเศรษฐกิจ)

1. รัฐบาลจะดำเนินนโยบายทางการเงินอย่างระมัดระวังเพื่อมิให้แรงกดดันต่อภาวะเงินเพื่อเพิ่มขึ้น ปลดอย่าให้อัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยนสามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกและกลไกตลาด การเข้าแทรกแซงในตลาดหลักทรัพย์ควรกระทำให้น้อยที่สุด และต้องสร้างสูตรการปรับราคาน้ำมันซึ่งจะช่วยชะลอและประวิงการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันได้ในระดับหนึ่ง

2. การลงทุนในภาครัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายบริการโครงข่ายพื้นฐานต้องดำเนินต่อไป เพราะปัจจุบันโครงสร้างพื้นฐานขาดแคลนจนเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

3. ต้องมีการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในกิจการของรัฐ ราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้นจะมีผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของรัฐวิสาหกิจที่ใช้พลังงานมาก โดยเฉพาะจะกระทบต่อรายได้สุทธิที่จะมาลงทุนในอนาคต ดังนั้นจึงควรเร่งดำเนินนโยบายพัฒนาการเพิ่มทุนของรัฐให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

4. มาตรการทางด้านพลังงาน

- เร่งกระจายชนิดของพลังงาน การลดการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศส่งเสริมการนำเข้าถ่านหิน เพื่อใช้ในการผลิตไฟฟ้าและอุตสาหกรรมบางประเภทเช่น ซีเมนต์ โดย การก่อสร้างท่าเรือถ่านหิน เร่งโครงการไฟฟ้าถ่านหิน ลดภาษีนำเข้าถ่านหินร้อยละ 25 เหลือ ร้อยละ 10
- ปรับปรุงระบบการจัดซื้อน้ำมันของหน่วยงานของรับให้มีความคล่องตัวมากขึ้น หรือยกเลิกการควบคุมโดยสิ้นเชิง และกำหนดราคานำเข้าน้ำมันสำเร็จรูปให้สอดคล้องและเปลี่ยนแปลงทันกับราคาดังกล่าวในตลาดโลก
- เร่งมาตรการประหยัดน้ำมันและไฟฟ้า เช่นการปิดป้ายโฆษณา เป็นต้น มาตรการบังคับควรถือเป็นมาตรการชั่วคราว
- เร่งพัฒนาโครงการแหล่งพลังงานในประเทศที่ดำเนินการเกือบแล้วเสร็จ เช่น การเพิ่มการผลิตก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย

การแก้ปัญหา (ด้านจิตวิทยา)

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้บรรยายว่า ขณะนี้ภาวะทางเศรษฐกิจถูกกระทบด้วยข่าวลือซึ่งออกมาจากผู้ที่ไม่รู้จักจริงหรือผู้ที่สร้างข่าวขึ้น ซึ่งทำให้ ภาวะการซื้อขายหุ้นที่เก็งกำไรขึ้นลงอย่างไม่มีเหตุผล ในขณะนี้ขวัญและกำลังใจของคนไทยเป็นเรื่องที่สำคัญมากเราเคยเผชิญปัญหาราคาน้ำมันดิบขึ้นราคามาแล้วถึง 34 ดอลลาร์/บาเรล ขณะนี้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยเข้มแข็งมากขึ้น เรามีเสถียรภาพทางการเงินคลังที่เข้มแข็ง อีกทั้งไทยได้เปรียบประเทศอื่นตรงที่มีน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ 1 เปอร์เซ็นต์ถึง 30 % ของความต้องการในประเทศ การส่งออกก็เช่นกัน ประเทศคู่แข่งย่อมเผชิญต้นทุนสูงเหมือนกันหมดหรือสูงกว่า สิ่งสุดท้ายที่ประชาชนไทยร่วมทำกันก็คือ แสวงหาพลังงานทดแทนและช่วยกันประหยัดพลังงานที่ผ่านมามีไทยได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการส่งออกและรัฐบาลจะเร่งรัดและส่งเสริมการผลิตการหาตลาดให้กระจายยิ่งขึ้นไปด้วย (รังสรรค์และกัลยา, 536 :595-598)

มติครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2533 เป็นมติคณะรัฐมนตรีในส่วนที่เป็น

มาตรการช่วยเหลือประชาชนอันเกิดจากวิกฤตการณ์น้ำมัน ซึ่งเป็นการเจาะเข้าไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรายละเอียดและจิตวิทยา เมื่อครั้งมติที่ 1 วันที่ 3 กันยายน มติในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2533 นี้ เป็นเรื่องที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบประเทศกระทรวงการคลัง 2 ฉบับ

1. ร่างประเทศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีการค้า (ฉบับ...) เรื่องให้ยกเว้นภาษีการค้าสำหรับสินค้าประเภทที่ส่งออก มีสาระสำคัญว่าให้ยกเว้นภาษีการค้าตามประเภทการค้า 2. ชนิด แห่งบัญชีอัตราภาษีการค้าตามบัญชีอัตรา 78 ทริ (2) (ก) ถึง (ข) และ (ฉ) แห่งประมวลรัษฎากร ทั้งนี้เฉพาะที่ผลิตในราชอาณาจักร และส่งออกนอกราชอาณาจักร เพื่อยกเว้นภาษีการค้าที่ขไรส่งออกรวม 15 รายการเป็นระยะเวลา 1 ปี ดังนี้

(ก) ปอทุกชนิดรวมทั้งเศษปอ ไม่ว่าดิบหรือผ่านกรรมวิธีใดใดแล้ว รวมทั้งปอที่เป็นเส้นใยแต่ไม่รวมถึงปอที่ปั่นเป็นเส้นหรือวัตถุดิบอื่นจากปอ

(ข) ถั่วทุกชนิดไม่ว่ากะเทาะเปลือกหรือทั้งเปลือก ขดทากให้เป็นซีกหรือชิ้นรวมทั้งราคาถั่ว แต่ไม่รวมถึงแป้งถั่วหรือถั่วที่ผ่านกรรมวิธีเพื่อทำเป็นอาหาร นอกจากอาหารสัตว์

(ค) ข้าวพุด ไม่ว่าเป็นฝักหรือเมล็ดอบ บด ทากให้เป็นซีกหรือชิ้น แต่ไม่รวมถึงแป้งข้าวพุดที่ผ่านกรรมวิธีเพื่อทำเป็นอาหาร นอกจากอาหารสัตว์

(ง) เมล็ดสะฟุง

(จ) ข้าวเปลือก ข้าวฟ่าง ข้าวสาลี

(ข) ไม้ไผ่ ไม้รวก ไม่ว่าผ่านกรรมวิธีใด ๆ แล้วหรือไม่และไม่รวมถึงวัตถุดิบที่ผลิตจากไม้ดังกล่าว

(ฉ) ฝ้าย นุ่น จีว จ้าว ไม่ว่าทั้งลูก กะเทาะเปลือก หรือแยกส่วนแล้วรวมทั้งเมล็ดแต่ไม่รวมถึงปุยฝ้ายที่แยกเมล็ดออกแล้ว

เนื่องจากปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะภาวะวิกฤตในตะวันออกกลาง และปัญหาการเพิ่มสูงขึ้นของน้ำมันตลาดโลกจึงทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าต่าง ๆ ได้เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยและเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศจึงควรออกมตินี้

2. ร่างประกาศกระทรวงการคลังที่ ศก../2533 เรื่อง ยกเลิกการลดและลดอัตราอากรศุลกากรและกำหนดให้ของที่ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับยาปราบศัตรูพืชและยูเรียที่นำเข้ามาสำหรับใช้ เป็นปุ๋ยหรือใช้ ในอุตสาหกรรมการผลิตปุ๋ยและยกเว้นอากรขาออกอย่างพารา ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขและระยะเวลา

3. ร่างพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีการค้า (ฉบับที่..) พ.ศ.... มีสาระสำคัญว่าให้ยกเว้นภาษีการค้าสำหรับรายรับจากการนำเข้าในราชอาณาจักรสำหรับยาทุกชนิดที่ใช้ในการเกษตร สำหรับทำลาย ป้องกันหรือกำจัดศัตรู หรือโรคพืช และปุ๋ยหัวเชื้อที่ใช้สำหรับทำปุ๋ย ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยและเป็นบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศ (รังสรรค์และกัลยา, 2536 : 651-652)

นัยสำคัญของมติกรมการนิเวศการสิ่งแวดล้อมอ่าวเบอรัเซีย

จะพบว่าในมติที่สำคัญทั้งสองมติ คือมติที่ 1 และมติที่ 3 นั้น ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มที่สำคัญ สองประการคือ เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศมีผลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลในประเทศรอบนอก อย่างเช่นไทยเป็นต้น ประการต่อมาคือผลจากการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลในกรณีหนึ่ง มีผลต่อความสัมพันธ์ของรัฐ ทูตและประชาชนภายในประเทศ ในลักษณะที่รับเอียงไปทางด้านที่รัฐบาลาจับตาทนในฐานะที่เป็นผู้บริหารรัฐ และองค์กรที่มีความชอบธรรมในการออกกฎหมาย ระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนกลุ่มทุนเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็อ้างว่าการตัดสินใจเหล่านั้นทำเพื่อประชาชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่นในกรณีมติที่ 1 มาตรการที่ออกมาจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ต่อทุนเป็นหลัก อาทิ การเร่งสร้างแหล่งพลังงานจากที่อื่นเพื่อลดการนำเข้าน้ำมัน, การสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานในการผลิตโดยเฉพาะถนน ทางด่วน ฯลฯ, และการอาศัยปัญหาสงครามอ่าวเบอรัเซียเปิดโอกาสให้เพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในกิจการของรัฐ และหรือ แม้แต่การแก้ไขปัญหามลพิษในกรณีของมติที่ 3 ก็เช่นเดียวกัน ร่างประกาศกระทรวงการคลังทั้งสองฉบับ ทั้งฉบับที่เป็นการยกเว้นภาษีส่งออกสำหรับสินค้าพืชไร่ 15 รายการ และฉบับที่สองซึ่งเป็นการยกเว้นภาษีอากรขาเข้าแก่ยาปราบศัตรูพืชและยูเรียที่ใช้สำหรับทำปุ๋ย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ได้ประโยชน์กับนายทุนที่อยู่ในภาคการส่งออกและนำเข้าสินค้าเกษตรและวัตถุดิบใช้ในการเกษตรทั้งสิ้น ส่วนประชาชนหรือเกษตรกรที่เป็น

คนส่วนใหญ่ของประเทศ ตามที่รัฐบาลอ้างเอาไว้ในท้ายประกาศกระทรวงทั้งสองฉบับว่า มาตรการที่ออกมา ออกมาเพื่อพวกเขา ความจริงแล้วเป็นข้ออ้างที่รัฐพูดออกมาเพื่อแสวงหาความชอบธรรมในการตัดสินใจเท่านั้น แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติในการส่งผลถึงเกษตรกรที่เป็นคนส่วนใหญ่โดยตรงแต่ประการใด เมื่อมาตรการออกมานั้น ก็นำมาให้ความสัมพันธ์ของรัฐ ทุนและประชาชนออกมาในลักษณะที่รัฐเป็นพันธมิตรกับทุน ในการช่วยเหลือสนับสนุนทุนเป็นลำดับแรกๆ ส่วนภาคประชาชนตอกอยู่ในสภาพที่เป็นเบี้ยล่าง

ข. การล่มสลายของโลกคอมมิวนิสต์หรือการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น
(The End of Cold War)

มาร์กกับเฮเกลนั้นถือเป็นปรัชญาในการอธิบายโลกต่างกันอย่างจริงจังแต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือ ทั้งคู่ต่างก็พูดถึงปลายทางของประวัติศาสตร์ จะต่างกันก็ตรงที่ปลายทางของเฮเกลคือรัฐเสรีนิยม ขณะที่ปลายทางของมาร์กก็คือ สังคมนิยม (Both thinkers thus posited an end of History : for Hegel this was the Liberal state, while for Marx it was a communist society) ปลายปี 1989 (2532) การล่มสลายของกำแพงเบอร์ลินซึ่งเป็นผลทำให้เยอรมันตะวันตกและเยอรมันตะวันออกเปิดประตูเชื่อมซึ่งกันและกันอีกครั้ง กลายเป็นสัญลักษณ์ในการพูดถึงชัยชนะของเมืองแบบเสรีนิยมและ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ขณะที่เดียวกันก็มีการพูดถึงจุดจบของแนวทางการเมืองแบบคอมมิวนิสต์และ เศรษฐกิจแบบรวมศูนย์การวางแผนไว้ที่ส่วนกลางเช่นในงานเขียน ชื่อ The End of History and The last man ของ Francis Fukuyama ในปี 1991

อย่างไรก็ตามผู้เขียนจะไม่เข้าไปสู่การถกเถียงว่าปลายทางประวัติศาสตร์หลังปี 1989 ว่าเป็น จุดจบของแนวคิดทางการเมืองแบบคอมมิวนิสต์หรือไม่ แต่จะหันไปพิจารณาผลของการสิ้นสุดยุคสงครามเย็นว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ในเวที

เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองไทยหรือไม่อย่างไรและหากมีผลกระทบ ผลกระทบนั้นส่งผลต่อทิศทางนโยบายรัฐบาลในรูปของมติคณะรัฐมนตรีอย่างไร ซึ่งต้องเรียบเรียงเสนอเป็นประเด็นๆดังนี้

การสิ้นสุดของสงครามเย็นกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองโลกในช่วง 1988-1992

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกได้ส่งผลให้เศรษฐกิจการเมืองโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและถือกันว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่สำคัญกล่าวคือ ในทางการเมืองได้ปรากฏสิ่งที่เรียกกันว่า ระเบียบโลกใหม่ (New World Order) และในทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การก่อตัวและการพัฒนาของ "ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่" (New Economic Order) ระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศนั้น ประเด็นสำคัญของความคิดนี้ คือ เสถียรภาพระหว่างชาติคือไทย ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน (ธีระ, 2535 :6) การตัดสินใจต่อต้านการรุกราน คุเวตของอิรักในสงครามอ่าวในช่วงต้นปี 1991 ที่อาศัยหลักการแห่งการจรรโลงจุดหมายของระเบียบโลกใหม่นั้นเอง

ประเด็นสำคัญต่อมาของระเบียบโลกใหม่ก็คือการยืนยันที่จะให้สหรัฐอเมริกา มีบทบาทในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยร่วมกันในขณะที่ประเทศสหภาพโซเวียตซึ่งเคยเป็นมหาอำนาจคู่แข่งต้องเปลี่ยนสภาพไปเป็นประชาคมแห่งรัฐอิสระ (Common Wealth of Independent States - CIS) ในปี 1992 การมีบทบาทเด่นของสหรัฐอเมริกาในระเบียบโลกใหม่นี้จะมีอยู่คู่กับการขยายบทบาทของสหประชาชาติ (UN) ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและการคงอยู่ของกลุ่ม NATO เพื่อให้เป็นเสาหลักแห่งเสถียรภาพในระเบียบโลกใหม่ที่ยังไม่ลงตัวมากนัก อย่างไรก็ตามระเบียบโลกใหม่ที่มีสหรัฐเป็นผู้นำนี้หลายฝ่ายกังวลว่าอาจกลายเป็นการสร้างระเบียบภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาอย่างที่เรียกกันว่า PAX American โดยฝ่ายสหรัฐเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์แห่งระเบียบดังกล่าวเสียเองเพื่อเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของชาติอื่นอยู่เสมอ (ธีระ, 2535 :7)

ในความเห็นของผู้เขียนระเบียบใหม่นี้จะมีความกังวลเกี่ยวกับบทบาท

ของสหรัฐฯ (โดยเฉพาะจากอ่าวเปอร์เซีย) ดก็จริงอยู่ แต่คงเป็นเรื่องยากที่สหรัฐฯจะขึ้น
 ภาษีได้ โดยตัวเองทั้งหมด หากสหรัฐฯจะขยายบทบาทเพื่อให้เกิด PAX American มี
 อยู่ทางเดียว คือ การใช้เวทีสหประชาชาติ (เหมือนที่เคยใช้ในสงครามอ่าว) แต่อย่าลืม
 ว่าสหรัฐอเมริกา นั้น แม้จะได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากกลุ่มพันธมิตรหลัง
 สงครามอ่าว ทว่าก็ไม่ได้ทำให้เศรษฐกิจที่ทรุดตัวมาตลอดอย่างน้อยตั้งแต่ปี 1980 โดย
 เฉพาะในสมัยประธานาธิบดี จอห์น บูช ที่สหรัฐฯขาดดุลงบประมาณมากที่สุดนับตั้งแต่ช่วง
 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (คริกเกอร์ , 2537: 208) พื้นตัวขึ้นมาแต่อย่างใด ด้วยเห
 ตุที่เศรษฐกิจบอบช้ำถึงขนาดที่ประเทศลดการใช้จ่ายทางทหารมาแล้ว กอปรกับการที่เวที
 สหประชาชาติเป็นเวทีที่ประเทศอื่นสามารถใช้สิทธิยับยั้งโดยเฉพาะในสภาพความมั่นคงนั้น
 ไม่น่าจะเปิดโอกาสให้สหรัฐฯทำอะไรได้มากนัก บทบาทของประเทศในการเมืองระ
 หว่างประเทศที่เคยมีบทบาทสนับสนุนการเงินในสงครามอ่าวอย่างญี่ปุ่น และเยอรมันซึ่งมี
 เศรษฐกิจแข็งแกร่งมากที่สุดในโลกขณะนี้ (โปรดดูตาราง) คงเข้าไปมีบทบาทในการ
 ค้ำสหรัฐฯเพื่อไม่ให้โลกพัฒนาไปสู่การเป็นชั้นอำนาจเดียวโดยสหรัฐฯต่อไป นอกจากนั้น
 การที่สหรัฐฯบอบช้ำทางเศรษฐกิจคงทำให้ความเข้มข้นของเวทีการเมืองระหว่างประเทศ
 หันมาสู่ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น

ตารางที่ 4.9

เปรียบเทียบดุลการค้าระหว่างประเทศ
สำหรับ ญี่ปุ่น และเยอรมัน 2528 - 2535
(หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา)

ประเทศ	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
สหรัฐฯ	-112,180	-145,060	-159,560	-126,960	-115,680	-108,864	-73,440
ญี่ปุ่น	55,990	22,820	96,420	95,000	76,890	63,580	103,090
เยอรมัน	28,575	55,752	70,199	79,771	77,748	71,626	23,957

ที่มา : International Financial Statistic 1993

ทางด้านระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ (New Economic Order) ซึ่งก่อตัวหลังสิ้นสุดสงครามเย็น มีลักษณะสำคัญดังนี้

1. มีการเชื่อมโยงระหว่างประเทศทั่วโลก (Globalization) หากคลี่คลายทางการเมืองภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็นเป็นการปิดฉากการเผชิญหน้าของโลกทั้งสองค่าย อันหมายถึงโอกาสแห่งการขยายตัวในด้านการค้าและการลงทุนของประเทศต่างๆ โดยไม่มีข้อจำกัด การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจจึงมีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงในระดับโลกอย่างแท้จริง อันเป็นลักษณะที่แตกต่างจากก่อนหน้านี้ ที่การเชื่อมโยงระหว่างประเทศอยู่ในกรอบของประเทศที่อยู่อาศัยเดียวกันเท่านั้น

2. การพึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ (Interdependence) ในยุคสงครามเย็นนั้นโครงสร้างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมี 3 ลักษณะด้วยกันคือ

ลักษณะที่หนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่อยู่คนละค่ายคือระหว่างประเทศที่อยู่ในค่ายทุนนิยม-เสรีนิยมกับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์จะมีลักษณะของต่างคนต่างอยู่ (Independence) การเชื่อมโยงทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมีจำกัดมาก

ลักษณะที่สอง ความสัมพันธ์เศรษฐกิจของประเทศในยุโรปตะวันออกจะทำการพึ่งพาทางเศรษฐกิจต่อสหภาพโซเวียต (Dependence) กล่าวคือเป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่ทัดเทียมระหว่างโซเวียตและกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ตลอดจนประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ อาทิ เวียดนาม ลาว มา กอง กัมพูชา เป็นต้น ส่วนในค่ายทุนนิยมหรือค่ายตะวันตก ลักษณะของการเชื่อมโยงซึ่งสัมพันธ์กับประเทศในโลกที่หนึ่ง

ลักษณะที่สาม ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระหว่างกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกหรือประเทศสมาชิกขององค์การแห่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจ จะมีลักษณะของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่มีการพึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจที่มีความเท่าเทียมกันในระดับหนึ่ง

ในยุคนิวหรือยุค "ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่" นี้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจะมีลักษณะของการพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้น ระบบที่เปลี่ยนจากการเผชิญหน้าทั้งสองค่าย มาสู่ระบบโลกที่มีหลายกลุ่มประเทศที่มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจที่จะต่อรองระหว่างกันยิ่งขึ้น และมีแนวโน้มจะขยายตัวมากขึ้นด้วย

3. การเชื่อมโยงทางการเงินระหว่างประเทศ (Internationalization) การขยายตัวทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมีส่วนทำให้ระบบการเงินระหว่างประเทศมีการขยายตัวและเชื่อมโยงกันมากขึ้น การเชื่อมโยงดังกล่าวนับวันจะมีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงในระดับที่มีขอบข่ายทั่วโลกทั้งการพัฒนาในด้านการสื่อสารและการคมนาคมที่ทำให้การเชื่อมโยงของระบบหรือตลาดการเงินระหว่างประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็วและขยายขอบเขกว้างขวางครอบคลุมได้ทั่วโลก

4. การลดกฎเกณฑ์และการยกเลิกกฎเกณฑ์ (Liberalization) ในด้านการค้าและการลงทุน

การขยายตัวทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในบรรยากาศที่การเมืองคลายความตึงเครียดย่อมทำให้เกิดการขยายตัวของการแข่งขันของภาคเอกชนในด้านการค้าจึงพยายามเรียกร้องหรือสร้างแรงผลักดันไว้ให้แก่รัฐบาลของตนเพื่อดำเนินมาตรการหรือนโยบายที่จะให้ประเทศคู่ค้า เปิดพรมแดนการค้าให้แก่ตน เพื่อดำเนินมาตรการหรือนโยบายที่จะให้ประเทศคู่ค้า เปิดพรมแดนการค้าให้แก่ตน แรงผลักดันที่จะให้มีการลดกฎเกณฑ์หรือลดมาตรการปกป้องธุรกิจระหว่างประเทศจะมีสามแนวทางด้วยกันคือ

ทางที่หนึ่ง : เป็นการสร้างแรงกดดันเพื่อให้การค้าสินค้าและบริการ เป็น

ไปโดยเสรี ผ่านกระบวนการพหุภาคี เวทีสำคัญดังกล่าวคือการประชุมของแกตต์ ดังจะเห็นได้ว่าเป้าหมายในการประชุมรอบอุรุกวัยที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ 1986 (2529) นั่นก็คือการค้าเสรีทั้งในด้านสินค้าอุตสาหกรรมและ เกษรกรรมตลอดจนการค้าบริการ

ทางที่สอง : เป็นการสร้างแรงกดดันโดยผ่านข้อตกลงทั้งสองฝ่าย เช่น การตกลงระหว่างญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาในการ เปิดตลาดญี่ปุ่นเพื่อให้สินค้าของสหรัฐอเมริกาบางประเภท เข้าไปในตลาดญี่ปุ่นหรือข้อตกลงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างเม็กซิโกและซีลี เป็นตัวอย่างของแรงผลักดันสองฝ่ายที่จะให้มีการค้าเสรี

ทางที่สาม : เป็นการสร้างแรงผลักดันฝ่ายเดียว เช่น การผ่านมาตรการข่มขู่ อย่างการใช้มาตรา 301 ของสหรัฐอเมริกาต่อไทยและประเทศอื่น ๆ เปิดตลาดการค้าและลดการปกป้องในด้านบริการ เป็นตัวอย่างของลักษณะการข่มขู่การฝ่ายเดียว เพื่อสร้างแรงกดดันในการให้อีกประเทศหนึ่ง เปิดประตูเสรีทั้งทางด้านการค้าสินค้าและการค้าบริการ

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางแนวโน้มที่จะสร้างแรงผลักดันในการค้าโลกทั้งการค้าสินค้าและการค้าบริการให้มีลักษณะเสรีนั้นต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าระบบ องค์ประกอบของการกีดกันทางการค้าในบางส่วนยังคงมีอยู่ การกีดกันทางการค้าที่มีอยู่นั้นมีที่มาจากสองทางด้วยกัน คือ ในทางแรกนั้นเป็นการคงอยู่ของมาตรการเดิมที่ประเทศนั้น ๆ ใช้ปกป้องมานาน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ การปกป้องสินค้าเกษตรของประชาคมยุโรป ภายใต้แผนนโยบายการเกษตรกร่วมกัน (CAP) เป็นต้น ในอีกแนวทางหนึ่งนั้น แนวทางการปกป้องเป็นผลจากการดำเนินมาตรการข่มขู่หรือตอบโต้จากอีกประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูง เช่น สหรัฐอเมริกา และประชาคมยุโรป เพื่อให้อีกประเทศหนึ่งเปิดประตูการค้าทั้งสินค้าและบริการเสรี ซึ่งความจริงก็คือประโยชน์ต่อประเทศเหล่านั้นเอง

ในสถานการณ์บังคับดังกล่าวนี้ประเทศต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะคงมาตรการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศได้อีกต่อไปแล้ว อีกทั้งความจำเป็นในการส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศให้แข่งขันกันต่างประเทศได้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จึงมีการดำเนินการยกเลิกหรือลดมาตรการปกป้องซึ่งมีผลการต่อการผูกขาดในอุตสาหกรรม

สาขากรรมต่างของประเทศ

5. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของรัฐ

การขยายตัวของการค้าและการลงทุนของภาคเอกชนทำให้เกิดแรงผลักดันที่จะทำให้มีการลดการปกป้องหรือการคุ้มกันอุตสาหกรรมหรือธุรกิจประเภทต่าง ๆ ในลักษณะดังกล่าวรัฐบาลของแต่ละประเทศย่อมอยู่ในฐานะที่จะปกป้องธุรกิจภายในประเทศของนอย่างเด่นชัดเช่นเดิมไม่ได้อีกแล้วการส่งเสริมการค้าเสรีหมายถึงการตัดกลไกของรัฐในการปกป้องธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมภายในมาตรการภาษีนำเข้า นอกจากนี้การยกเลิกหรือการมาตรการการช่วยเหลืออื่นๆ แก่อุตสาหกรรมภายในแก่อุตสาหกรรมภายในประเทศย่อมหมายความว่ารัฐบาลนั้นไม่อยู่ในฐานะที่จะปกป้องธุรกิจและอุตสาหกรรมได้ได้อย่างเดิมแล้ว บทบาทของรัฐในมิติใหม่จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการกำหนดและบังคับมาตรฐานการส่งเสริมและสร้างบรรยากาศเพื่อให้เอกชนภายในประเทศมีความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศได้บทบาทของรัฐจึงมีลักษณะเป็นผู้ดูแลและส่งเสริมร่วมมือและประสานงานมากกว่ามีบทบาทในการกำหนดนโยบายและบังคับได้อย่างเดิม

6. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (Economic Groupings) การขยายตัวของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในช่วงที่ระบบการค้าเสรีมีการขยายตัวนั้นเป็นการสร้างแรงผลักดันในการแข่งขันอย่างรุนแรงในสภาพดังกล่าว ถ้าเป็นธุรกิจก็จะเกิดความจำเป็นในการขยายขนาดเพื่อมีพลังในการแข่งขันและเป็นการลดต้นทุนต่อหน่วยอันเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการแข่งขันความจำเป็นในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองตลอดจนการสร้างขนาดอันเหมาะสมเพื่อลดทุนการผลิตจึงกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (สมชาย ; 2535 : 27-29)

ผลกระทบต่อเอเชีย

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจโลกที่เรียกว่า ระเบียบเศรษฐกิจโลกาใหม่ได้ส่งผลต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียด้วย การปรับตัว

ที่สำคัญมีสี่ประการ คือ

ประการแรก เป็นความร่วมมือบนฐานของข้อเท็จจริง (Factual Cooperation) ถือเป็นความร่วมมือที่เกิดจากธรรมชาติของโลก หรือองค์การระหว่างประเทศ ความร่วมมือดังกล่าวได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในระหว่างประเทศที่อยู่ทางตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก ตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่น จีน เกาหลี ฮองกง ใต้หวัน และอีก 6 ประเทศในกลุ่มอาเซียนโดยเฉพาะแรงกระตุ้นจากข้อตกลงพลาซ่า (Plaza Accord) ในปี 1985 ที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่น และประเทศนิคส์ จำเป็นต้องขึ้นค่าเงินและปรับฐานการผลิตมายังประเทศเอเชียที่มีฐานต้นทุนการผลิตต่ำโดยเฉพาะในกลุ่มอาเซียน และไทย การขยายตัวในการลงทุนของญี่ปุ่นและประเทศนิคส์ในประเทศอาเซียนอื่นๆ อันเป็นแรงกระตุ้นสำคัญในด้านการส่งออกของประเทศเหล่านี้ ย่อมเป็นเครื่องชี้การเชื่อมโยงทางด้านการค้า ของกลุ่มประเทศทางด้านตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก ได้เป็นอย่างดีแนวโน้มดังกล่าวนอกจากจะมีการขยายตัวแล้วยังมีทิศทางที่จะแผ่ขยายไปยังวงกว้างขึ้นโดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน คือ เวียดนาม กัมพูชา ลาว

การเชื่อมโยงบนพื้นฐาน (Factual Cooperation) ในประเทศแถบตะวันตกมหาสมุทรแปซิฟิก ยังมีอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีขอบเขตจำกัดกว่ารูปแบบแรกคือเป็น การร่วมมือของประเทศเพียงสองถึงสามประเทศในลักษณะของแนวคิดที่เรียกว่า "สามเหลี่ยมแห่งการขยายตัว" (Growth Triangle) ตัวอย่างของความร่วมมือแบบนี้ คือ การเชื่อมโยงระหว่าง ฮองกง ใต้หวัน กับบริเวณตอนใต้ของจีน การร่วมมือระหว่างสิงคโปร์ และอินโดนีเซียในบริเวณบัตัน เป็นต้น แนวคิดของการร่วมมือดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานเศรษฐกิจที่เสริมซึ่งกันและกันประเทศที่มีเงินทุนและเทคโนโลยีจะไปลงทุนในประเทศที่มีต้นทุนต่ำเพื่อเป็นฐานการผลิตให้สินค้าสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

ประการที่สองของการร่วมมือทางเศรษฐกิจนั้น ก็คือรูปแบบของ เอแพค ซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างประเทศสองฟากของมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นการร่วมมือที่มีการจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นทางการ (Organic Cooperation) ซึ่งในกรณีของ APEC เป็นองค์กรที่ประชุมระดับรัฐมนตรีซึ่งมีการประชุมกันเป็นประจำทุกปี การร่วมมือแบบนี้เป็นการร่วม

มือที่ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่มีจำนวนมากและระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมาก

ผลกระทบก็คือ การสร้างข้อจำกัดในตัวเองต่อการขยายการร่วมมือ (สมชาย ,2535: 31 -32) อย่างไรก็ตามก็ดีประโยชน์ของ APEC คือ เป็นเวทีของการปรึกษาหารือเพื่อหาทำที่ร่วมกันในการเจรจากับกลุ่มอื่น ๆ อย่างมีการเจรจารอบอุรุกวัยและอาจเป็นการส่งเสริมการขยายตัวของโครงการที่จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในวงกว้าง อาทิ โครงการสิ่งแวดล้อม โครงการส่งเสริมทางด้านเทคโนโลยี ตลอดจนโครงการศึกษาเศรษฐกิจมหภาคของกลุ่มประเทศเอเชีย - แปซิฟิก เป็นต้น APEC จึงอาจกลายเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่คล้ายกับองค์การแห่งความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) อันประกอบด้วย ออสเตรเลีย ประเทศยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่นได้ อีกทั้งอาจขยายความร่วมมือไปสู่เรื่องสังคมและความมั่นคงเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของภูมิภาคนี้ได้โดยเฉพาะ ถ้าคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า APEC ภูมิภาคอาเซียน คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน ก็เป็นสมาชิกอยู่ด้วย

ประการที่สามของการร่วมมือทางเศรษฐกิจก็คือ รูปแบบของความร่วมมือในกรอบของแปซิฟิกตะวันตก หรือข้อเสนอของประเทศมาเลเซียในรูปของ อีเออีซี (EAEC) นั้นเอง รูปแบบดังกล่าวเป็นความร่วมมือที่มีการจัดฐานองค์กรอย่างหลวม ๆ และจำกัดเฉพาะประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเท่านั้น ลักษณะนี้ในทางเศรษฐกิจอาจจะไม่คู่กับเขตการค้าเสรีของอาเซียน และในการเมืองก็มีข้อจำกัด เพราะในกรณีนี้สหรัฐอเมริกาจะไม่ร่วมอยู่ในกรอบดังกล่าว ผลพวงของข้อเสนอของมาเลเซียในเดือนมกราคม 2535 เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวคงจะด้านแรงผลักดันทางการเมืองไปยาก เพราะแม้แต่ญี่ปุ่นเอง ก็ระอึกกระอวน ในการที่จะยอมรับข้อเสนอดังกล่าว

ประการที่สี่ ที่การหยุดยุดสงครามเป็น กระทบทางเศรษฐกิจของเอเชียคือ เกิดมีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน อันเป็นการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นที่สุดในภูมิภาคนี้ กล่าวคือ ผลการประชุมสุดยอดของอาเซียนเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2535 ในประเทศสิงคโปร์ได้ปรากฏเอกสารสำคัญ 3 ฉบับคือ ฉบับแรกเป็นบัญญัติาสังคโปร์ ฉบับที่สองว่าด้วยกรอบข้อตกลงส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนและฉบับที่สามเป็นข้อ

ตกลงด้านกลไกการลดพิกัดอัตราภาษีร่วมเพื่อบรรลุเป็นเขตการค้าเสรีอาเซียน

ผลกระทบต่อประเทศไทย

การสิ้นสุดยุคสงครามเย็นส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ทั้งทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจโดยเฉพาะที่เห็นชัดคือ ด้านเศรษฐกิจซึ่งในระดับโลกได้เกิด New Economic Order ที่กระทบและก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการค้าการลงทุนมากขึ้น ทั้งในระดับโลกและระดับเอเชียดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของไทยที่เกิดจากการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะกับบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกทั้งหลาย รวมทั้งสหภาพโซเวียต (เก่า) ด้วย เมื่อปี 2517 (1974) ขณะที่การขัดแย้งระหว่างประเทศทางด้านลัทธิระหว่างประชาธิปไตยกับสังคมนิยมกำลังเข้มข้นนั้น รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐและได้กำหนดให้การทำการค้ากับกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกและสหภาพโซเวียตอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าว (กระทรวงต่างประเทศ, 2520) ส่งผลให้การค้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศดังกล่าวลดลง เช่นก่อนที่จะใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกได้ส่งสินค้าเข้าจากประเทศไทยคิดเป็นมูลค่าถึง 631.33 ล้านบาท แต่พอถึงปี 2518 ถึง 2519 (มกราคม - กันยายน) ซึ่งอยู่ในระหว่างการบังคับใช้ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ปรากฏว่ามูลค่าสินค้าที่ประเทศเหล่านี้นำเข้าจากประเทศไทยได้ลดลงมาเหลือเพียง 290.71 และ 168.11 ล้านบาท ตามลำดับ

สาเหตุที่การค้ากับกลุ่มประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกลดลง เนื่องจากกลุ่มประเทศดังกล่าวคิดว่าประเทศไทยเลือกปฏิบัติเป็นผลให้ประเทศเหล่านี้หันไปซื้อสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น มาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น อย่างสินค้าพวกยางพารา แร่พลูออไรท์ ที่เลขชื่อจากไทยก็หันไปซื้อจากมาเลเซียแทน ครั้นปลายปี 2519 (1976) รัฐบาลไทยได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติการค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐที่จะให้มีการประกอบการค้าที่เท่าเทียมกัน จึงทำให้การค้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกลดความยุ่งยากลง ทำให้ปริมาณการค้าของไทยกับกลุ่มประเทศดังกล่าวเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปลายปี 1976 เป็น

ต้นมา (จันทร์, 2530:176)

อย่างไรก็ตามการค้าระหว่างประเทศของไทยกับนานาประเทศในช่วงปี

1985-1992 ได้ขยายตัวโดยตลอดจาก 444, 534.9 ล้านบาท หรือ 16, 433.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 1985 มาเป็น 1853, 739.6 ล้านบาท หรือ 73,269.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 1992(2535) หรืออัตราการขยายตัวร้อยละ 345.86เมื่อวิเคราะห์การขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศของไทยปีต่อปี จะเห็นได้ว่าการขยายตัวมาโดยตลอด เช่นปี 1987 ขยายตัวร้อยละ 33.56 เมื่อเทียบกับปี 1986 และการขยายตัวมีอัตราสูงสุดในปี 1988 กล่าวคือมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 44.57 จากปี 1987 (จันทร์, 2530:178) จากการขยายตัวทางการค้าทั้งหมดดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์ปริมาณการค้าระหว่างไทยและยุโรปตะวันออก ในช่วงเวลาเดียวกันปรากฏว่ายังมีปริมาณการค้าที่ตกต่ำคือ ปี 1985 ยุโรปตะวันออกมีส่วนแบ่งในมูลค่าการค้าของไทยทั้งหมดร้อยละ 1.26 แต่ในปี 1992 เป็น 37, 197.9 ล้านบาทในปี 1992

ส่วนทางด้านดุลการค้ากับกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกตั้งแต่ปี 1985-1992 ปรากฏว่าผลัดกันได้เปรียบดุลการค้า แต่ส่วนใหญ่แล้วประเทศไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้ามากกว่ายุโรปตะวันออก แต่ในปี1992(2535) การเสียเปรียบดุลการค้าของไทยลดลงถึงร้อยละ29.7 ซึ่งนับว่าสถานการณ์ของไทยดีขึ้นเรื่อยๆ ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยในกลุ่มประเทศดังกล่าวหากไม่นับสหภาพโซเวียตคู่ค้าอันดับหนึ่งคือประเทศโรแลนด์ ซึ่งมีส่วนแบ่งในมูลค่าการค้ารวมกับประเทศในยุโรปตะวันออกร้อยละ 30.95 ในปี 1992 รองลงมาได้แก่ ออสเตรเลีย เช็ก และสโลวัก บัลการเรีย โรมานีเย ฮังการี ยูโรลาเวีย และอัลมาเนีย ตามลำดับ และถ้าหากจำแนกออกเป็นรายประเทศแล้วจะพบว่าประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศโรแลนด์เพียงประเทศเดียวตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา และมีอัตราการได้เปรียบที่ขยายตัวมาโดยตลอด (ดูตาราง)

ตารางที่ 4.10

มูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก

		โปแลนด์	ออสเตรีย	โซเวียต	เช็คฯ	ฮังการี	ยูโกสลาเวีย	โรมาเนีย	บัลแกเรีย
1985	มูลค่า	424.3	748.6	2183.7	391.7	446.8	501.3	830.4	86.6
	ดุล	7.9	-220.9	1223.1	-384.4	-350.1	134.0	-400.1	-45.3
1986	มูลค่า	368.0	930.1	2454.1	438.5	331.6	377.3	958.2	369.5
	ดุล	220.8	118.9	1330.6	-371.3	-184.9	-81.8	-342.7	70.8
1987	มูลค่า	636.8	1341.2	1922.7	948.7	773.4	434.4	772.1	902.5
	ดุล	-28.3	229.1	-185.1	-776.1	-625.8	16.0	-471.3	-863.3
1988	มูลค่า	1078.0	1886.6	3061.5	1511.4	1028.4	1583.2	1151.4	998.1
	ดุล	-336.8	-43.0	19.9	1379.6	-733.4	-601.2	1104.8	-941.0
1989	มูลค่า	1750.0	2590.1	8956.2	1633.8	898.1	1051.4	1580.2	1455.4
	ดุล	-268.9	146.9	4681.8	-1470.2	-797.1	-1285.4	-1479.1	-1151.1
1990	มูลค่า	6227.7	3983.7	7237.6	2081.5	1340.8	1196.4	853.9	691.1
	ดุล	612.7	-732.7	1945.6	-1879.9	-945.2	-114.2	-643.9	-370.7
1991	มูลค่า	14641.4	8263.4	8293.7	2554.7	1595.5	1101.8	1078.2	869.8
	ดุล	8196.8	-3883.8	4556.1	-2386.9	-1004.3	-505.4	-713.6	-804.0
1992	มูลค่า	11513.6	5147.8	13810.4	3320.8	996.5	622.9	1188.6	1224.4
	ดุล	7022.0	-635.2	-3421.4	-2555.6	-567.8	-264.0	-563.0	-698.3

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, กระทรวงพาณิชย์

โดยปกติดุลการค้า (Balance of Trade) จะดูจากอัตราสินค้าออกกับสินค้าเข้า โดยดูความแตกต่างระหว่างบัญชีมูลค่าสินค้าออกกับสินค้าเข้า หากปีใดมูลค่าสินค้าออกมากกว่าสินค้าเข้าก็เรียกว่ามีมูลค่าเกินดุล หากปีใดมูลค่าสินค้าเข้ามากกว่าสินค้าออกก็

เรียกว่า มีตุลการค้าขาดดุลในปีนั้น ๆ (ศิริพร, 2538:22) เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของความสัทธิพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา (1988-1992) จะขอยกเอาภาวะการส่งออก และนำเข้าของไทยกับกลุ่มประเทศดังกล่าวมาพิจารณาที่ละเอียด

ภาวะการส่งออกของสินค้าไทยไปยุโรปตะวันออก

หากนับตั้งแต่ปี 1985 ถึงปี 1992 อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกของไทยไปสู่ยุโรปตะวันออก ไม่ได้ขยายตัวในอัตราสม่ำเสมอ กล่าวคือมีการขยายตัวในบางปี เช่น ปี 1986, 1988, 1989 แต่มีการลดลงในปี 1987, 1990 ทว่าหลังปี 1990 ซึ่งหลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็นปีเดียว ภาวะการส่งออกของไทยได้ขยายตัวมาโดยตลอด นอกจากนี้ทางด้านโครงสร้างสินค้าส่งออกทั้งหมดถึงร้อยละ 81.54 อันได้แก่ สินค้าข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และยางพารา มาเป็นสินค้าอุปโภค บริโภค ตั้งแต่ปี 1989 ในปี 1992 สินค้าพวกเสื้อผ้าสำเร็จรูปมีส่วนแบ่งในการส่งออกถึงร้อยละ 53.23 รองลงมาได้แก่ข้าวร้อยละ 18.46 รองเท้าร้อยละ 3.67 น้ำตาลร้อยละ 2.38 และยางพาราร้อยละ 2.33 และรวมสินค้าที่ไทยส่งออกไปประเทศเหล่านี้ทั้งหมด 30 ชนิด (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์: 2535) สำหรับตลาดในการส่งออกของไทยในประเทศยุโรปตะวันออกนั้น หากนับตั้งแต่ปี 1985 ถึง 1988 สหภาพโซเวียตเป็นประเทศที่ไทยส่งออกมากที่สุด หลังจากนั้นปี 1990 - 1992 ประเทศโปรแลนด์เป็นประเทศเดียวที่ไทยส่งออกมากที่สุดโดยเฉพาะในปี 1992 (ดูตาราง)

ตารางที่ 4.11 - ภาวะการส่งออกของไทยไปกลุ่มยุโรปตะวันออกปี 1985-1992

ประเทศ	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
โปแลนด์	197.4	83.5	340.2	370.4	740.5	3420.1	11425.0	9267.8
	7.3	3.1	11.8	14.6	28.8	133.6	452.3	366.3
ออสเตรีย	258.4	524.1	784.8	968.5	1368.5	1625.2	2187.7	2256.2
	9.5	19.9	30.4	38.3	53.3	63.4	86.6	89.1
โซเวียต	1680.5	1893.5	868.8	1540.6	6819.0	2645.9	1868.8	4879.4
	62.1	72.0	33.7	60.9	265.7	103.3	74.0	192.8
ยูโกสลาเวีย	235.3	229.5	225.1	490.9	668.4	541.8	541.0	298.2
	8.7	8.7	8.7	19.4	26.0	21.1	11.8	7.0

ภาวะการนำเข้าของไทยจากยุโรปตะวันออก

อัตราการนำเข้าตั้งแต่ ปี 1985 - 1992 โดยเฉลี่ยแล้วมีอัตราการขยายตัวมาโดยตลอดยกเว้นในปี 1986 ที่มูลค่าการนำเข้าลดลงจากปี 1985 ร้อยละ 4.0 แต่หลังจากนั้นการนำเข้าขยายตัวมาโดยตลอดโดยเฉพาะในปี 1991 มีมูลค่ามากที่สุดคือ 22,028 ล้านบาท และในบรรดาประเทศที่ไทยนำเข้าสินค้านี้ สหภาพโซเวียต เป็นประเทศที่ส่งสินค้ามาขายให้ไทยมากที่สุด (ดูตาราง)

ตาราง 4.12 การนำเข้าของไทยจากยุโรปตะวันออก

ประเทศ	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
เช็กฯ	370.0	404.9	862.4	1445.5	1552.0	1980.7	2470.8	2938.2
ฮังการี	398.4	258.2	699.6	880.9	897.6	1147.5	1311.0	782.2
ออสเตรีย	484.8	406.6	556.0	921.8	1221.6	2357.9	6073.6	2891.5
โรมาเนีย	615.2	650.5	621.7	1128.0	1529.7	748.9	895.9	875.8
โซเวียต	480.3	560.5	1053.9	1520.8	2137.2	4581.5	6424.9	8300.9
โปแลนด์	208.2	284.4	332.6	707.4	1009.5	2807.5	3222.3	2245.8
ยูโกสลาเวีย	183.5	147.7	209.2	1092.2	383.0	655.3	803.6	443.5
บัลแกเรีย	66.0	149.4	852.9	970.0	1303.3	530.9	836.9	954.9
อัลบาเนีย	-	-	-	-	-	3.2	0.3	0.5
รวม	2806.4	2862.2	5188.3	8666.0	10003.9	14813.4	22028.3	19438.3

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

อย่างไรก็ตามหากดูตั้งแต่ปี 1998 ถึงปี 1992 จะเห็นว่าแนวโน้มการนำเข้าสินค้าจากยุโรปตะวันออกมีอัตราเพิ่มขึ้นโดยตลอด โดยสินค้าที่ประเทศไทยนำเข้าส่วนใหญ่เป็นเหล็กและเหล็กกล้ารองลงมาเป็นเคมีภัณฑ์, ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งสินแร่และโลหะอื่น ๆ ตามลำดับ ข้อที่น่าสังเกตคือสินค้าที่ไทยนำเข้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าเข้ามาผ่านกิจการอุตสาหกรรม (ดูตาราง)

ตารางที่ 4.15

สัดส่วนการนำเข้าสินค้า 10 รายการแรกจากยุโรปตะวันออก

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	1988	1989	1990	1991	1992
เหล็กและเหล็กกล้า	27.8	33.2	34.2	35.5	46.3
เครื่องจักรใช้ในอุตสาหกรรม	6.1	9.4	5.9	10.5	8.7
ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช	11.5	13.6	8.5	4.9	8.1
สินแร่และโลหะอื่น	8.6	7.1	10.3	3.0	7.1
เครื่องจักรที่ใช้ไฟฟ้า	2.9	2.9	3.5	2.9	4.2
ปลาและปลาสำเร็จรูป	3.0	1.8	0.8	2.8	3.9
เคมีภัณฑ์	19.4	11.4	8.5	4.5	3.7
ผลิตภัณฑ์นม	0.6	1.6	2.9	3.3	3.8
กระดาษและกระดาษแข็ง	6.0	3.0	3.4	2.0	1.8
เส้นใยใช้ในการทอ	0.3	0.8	2.1	0.3	1.8
รวม 10 รายการ	86.2	84.5	80.0	69.4	89.3
สินค้าอื่นๆ	13.8	15.5	20.0	30.6	10.7
มูลค่านำเข้า	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : ศูนย์สถิติการพาณิชย์

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

หากสรุปเฉพาะผลกระทบทางเศรษฐกิจของการสิ้นสุดยุคสงครามเย็นที่มีต่อเศรษฐกิจไทยจะเห็นว่า มีทิศทางของการค้าที่ดีขึ้น แม้ว่าจะผลัดกันขาดดุลการค้าบ้าง แต่ไทยก็ยังได้ดุลการค้ากับบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่นและมาเลเซีย ตั้งแต่ ปี 1990 และหากมองที่การนำเข้า - ส่งออกสินค้า จะเห็นว่าการค้าระหว่างกัน มากขึ้นตั้งแต่ ปี 1988 ถึง 1992 โดยไทยส่งสินค้าเข้าไปถึง 30 กว่าชนิด ขณะที่นำเข้าสินค้าที่ชั้นอุตสาหกรรมอย่างเหล็กและเหล็กกล้าและเคมีภัณฑ์ แนวโน้มที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจดีขึ้นนั้นก็ เป็นแนวโน้มเดียวกับการขยายตัวทางการค้าภายใต้ระบอบเศรษฐกิจใหม่ของโลกที่เกิดขึ้นหลังปี 1989 ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจของโลกที่เชื่อมโยงกันและกันได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามภาวะดังกล่าวนี้ก็มีผลโดยตรงต่อทิศทางนโยบายของรัฐบาลไทย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากมติของคณะรัฐมนตรี

มติคณะรัฐมนตรีไทยกับการสิ้นสุดสงครามเย็น

คณะรัฐบาลไทยในฐานะ เป็นผู้บริหารรัฐที่เชื่อมต่อและขึ้นอยู่กับกระแสทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศได้แสดงออกถึงภาระหน้าที่ในการรองรับกับสภาวะการณ์การสิ้นสุดยุคสงครามเย็นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้เห็นได้จากมติของคณะรัฐมนตรีในช่วง ปี 2531 - 2535 (1988 - 1992) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติและหรือรับทราบในประเด็นต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากการสิ้นสุดยุคสงครามเย็นถึง 9 มติ ดังต่อไปนี้

มติคณะรัฐมนตรี

อันเกี่ยวเนื่องมาจากการสิ้นสุดยุคสงครามเย็นช่วง 2531 - 2535

ลำดับที่	หัวข้อ	เดือน ปี
1.	การเจรจาบริการเดินอากาศระหว่างไทยกับโรมาเนีย	ก.ย. 2531
2.	การอนุมัติให้ลงนามยกเว้นภาษีซ้อนกับโรมาเนีย	พ.ย. 2531
3.	การเจรจาสิ่งทอระหว่างไทยกับออสเตรีย	พ.ค.-มิ.ย. 2532
4.	รับทราบผลการตกลงเรื่องการขนส่งทางอากาศระหว่าง ไทยกับชเวียต	พ.ค.-มิ.ย. 2532
5.	อนุมัติการเก็บภาษีซ้อนระหว่างไทยกับออสเตรีย	ก.ค. 2532
6.	รับทราบและวางนโยบายเกี่ยวกับสถานการณ์การค้า การ ลงทุนในยุโรปตะวันออก	ต.ค. 2532
7.	การจัดทำความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมการคุ้มครองการ ลงทุนระหว่างประเทศไทยกับฮังการี	ม.ค. 2535
8.	การเจรจาบริการเดินอากาศระหว่างไทยกับโปรแลนด์	ส.ค.-ต.ค. 2533
9.	การกำหนดนโยบายของไทยต่อยุโรปตะวันออก	ส.ค.-ต.ค. 2533

ที่มา : มติคณะรัฐมนตรี ในประมวลมติกรม. กรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2531 - 2535

จากมติคณะรัฐมนตรีทั้งหมดจะเห็นว่าเป็นการมุ่งเปิดความสัมพันธ์ทางการค้า
กับกลุ่มประเทศเหล่านี้มาก เช่น มีการเจรจาว่าด้วยการเดินอากาศหรือเปิดเส้นทาง
การบินเพื่อทำให้มีการติดต่อรวดเร็วขึ้น เช่น กับประเทศโรมาเนีย, โปรแลนด์ และ
การยกเว้นการเก็บภาษีที่ซ้ำซ้อนกับประเทศโรมาเนียและประเทศออสเตรีย เพื่อลด

อุปสรรคทางการค้าระหว่างกันลงมา รวมทั้งการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยกับบางประเทศ เช่น อังกฤษ จากตัวอย่างดังกล่าวทำให้เห็นว่า ทิศทางของคณะรัฐมนตรีไทยก็เป็นทิศทางเดียวกับที่สอดคล้องกับทิศทาง เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศที่มีต่อกระแสการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น คือ มองว่ากรณีดังกล่าวจะทำให้การเมืองและเศรษฐกิจขยายตัวและเสริมมากขึ้น เพื่อให้เห็นภาพทิศทางของคณะรัฐมนตรีไทยที่มีต่อกรณีนี้ อย่างเด่นชัด ผู้เขียนวิเคราะห์ให้เห็นผ่านมติคณะรัฐมนตรีที่สำคัญในกรณีนี้ซึ่งออกมาในวันที่ 9 ตุลาคม 2533 (1990) หลังการพังทลายของกำแพงเบอร์ลินปีเดียว ดังนี้

มติคณะรัฐมนตรี ว่าด้วย การกำหนดนโยบายของประเทศไทยต่อยุโรปตะวันออก (วันที่ 9 ตุลาคม 2533) ความว่า

(1) โดยที่สถานการณ์ในยุโรปตะวันออกซึ่งประกอบไปด้วย อังกฤษ สาธารณรัฐเช็กและสโลวาเกีย บัลแกเรีย โรมาเนีย ยูโกสลาเวีย โปแลนด์ ออสเตรีย แอลบาเนีย ได้เปลี่ยนแปลงไปมากทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยและเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมสู่ระบบตลาดเสรีมากขึ้น

(2) รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายของไทยต่อประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออกโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ เพิ่มการติดต่อสัมพันธ์และขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศเหล่านี้ให้ใกล้ชิดมากขึ้น

(3) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายดังนี้

3.1 พัฒนาความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหารให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

3.2 ดำเนินการให้ประเทศยุโรปตะวันออก สนับสนุนท่าทีและการดำเนินการนโยบายต่างประเทศของไทย

3.3 แสวงหาช่องทางในการขยายตลาดการค้าและการลงทุนในยุโรปตะวันออกและจัดให้มีองค์กร ในการอำนวยความสะดวกในการค้าและการลงทุนแก่ภาคเอกชนในลักษณะเดียวกับที่ กระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการอยู่แล้วกับลาวและ เวียดนาม

3.4 ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์ วิชาการ การลงทุนและแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมให้มากขึ้น

3.5 ส่งเสริมการติดต่อสัมพันธ์กับยุโรปตะวันออกด้วยการปรับปรุงระ

เปรียบเทียบเกณฑ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันในอดีต

3.6 คู่มือให้การติดต่อกับยุโรปตะวันออกทั้งในภาครัฐบาลและเอกชนเป็นไปอย่างมีระบบและมีเอกภาพ (รังสรรค์, กัลยา : 2536 : 632)

นับสำคัญของมติคณะรัฐมนตรีกรณีการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ะเห็นได้ว่าสถานการณ์โลกในประเด็นนี้ ได้ส่งผลให้เกิด การทบทวนนโยบายทางด้านต่างประเทศ การค้า การลงทุนของไทยครั้งสำคัญต่อประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออก ซึ่งส่งผลต่อทิศทางเศรษฐกิจของไทยในด้านบวกมากขึ้น ปัญหาอยู่ที่ว่าการทบทวนนโยบายในกรณีนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์กับคนกลุ่มใดในประเทศ คำตอบก็คือเป็นประโยชน์กับกลุ่มทุนโดยตรงเช่นเดิม โดยเฉพาะกลุ่มทุนที่ทำการส่งออกสินค้า 30 ชนิดตั้งที่กล่าวมาแล้ว ไปยังยุโรปตะวันออก และกลุ่มทุนอุตสาหกรรมภายในประเทศที่ได้อำนาจเข้าพวกเหล็ก เหล็กกล้า เคมีภัณฑ์ เพื่อใช้ในการอุตสาหกรรมภายในประเทศ ยิ่งมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยกับประเทศเหล่านี้ เหมือนกรณีการส่งเสริมคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยกับอังกฤษ (ตามมติวันที่ 5 มกราคม 2535) ยิ่งเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนภายในมีหลักประกันในเรื่องประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีนี้มากขึ้นไปอีก ขณะที่ชาวนา ชาวไร่หรือเกษตรกรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ อาจจะได้รับผลดีด้วยแต่เป็นผลทางอ้อม เช่น อาจขายข้าวได้สะดวกขึ้น เพราะนายทุนที่อยู่ในภาคการส่งออกข้าวไปยังประเทศเหล่านี้มีช่องทางๆ การค้าเพิ่มขึ้น แต่การขายข้าวสะดวกอาจจะมีหลักประกันว่าราคาข้าวที่ขายได้จะดีขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะนายทุนไม่มีเหตุผลใดในการซื้อข้าวที่สูงจากชาวนาแพงเพื่อไปขายทำกำไรของตนลดลง แม้ว่าในแต่ละปีรัฐบาลจะออกมาตรการในการประกันราคาข้าวออกมาก็ตาม ดังนั้นเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และประชาชนในประเทศที่เป็นผลมาจากการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ก็จะพบว่า ประชาชนตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเหมือนเดิม

ค. การเกิดขึ้นและการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบภูมิภาคและองค์กร เกี่ยวกับการค้าโลก 2531-2535

การค้าการลงทุนระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นไปในรูปแบบของการค้าที่ไม่เสรี กล่าวคือ ประเทศต่าง ๆ มักขึ้นนโยบายภาษีหรือนโยบายที่ไม่ใช่ภาษี

มาเป็นข้อจำกัดหรือข้ออ้างเพื่อควบคุมการค้ามากขึ้น ทำให้ผลประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศลดน้อยลงไป แต่ขณะเดียวกันประเทศเหล่านี้ก็ยังคงมองเห็นผลดีของการค้าแบบเสรี แต่การจะทำให้เกิดการค้าเสรีในทุกประเทศทั่วโลกคงเป็นไปได้ยาก จึงมีบางประเทศหันมารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือภูมิภาคทางเศรษฐกิจ แล้วพยายามลดหรือเลิกใช้นโยบายจำกัดการค้าระหว่างประเทศในกลุ่ม พร้อมกับพยายามหาช่องทางในการขยายการค้าภายในกลุ่มเพิ่ม แนวความคิดอันนี้ถือได้ว่าเป็นที่มาของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจซึ่งที่ผ่านๆ มา การรวมกลุ่มอาจทำได้ 3 ประเภท คือ เขตการค้าเสรี (free trade area), องค์กรตลาดร่วม (common market) และสหภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Union) ซึ่งหากพิจารณาความเข้มข้นของการร่วมมือในสามแบบดังกล่าว จะเห็นว่าจะเริ่มจากการเป็นเขตการค้าเสรีก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปเป็นองค์กรตลาดร่วมแล้วจึงเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจ (ธีรพงษ์, 2537 : 41 -42) ทั้งนี้เพราะเขตการค้าเสรีเป็นการรวมกลุ่มอย่างง่ายมีการยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิกของกลุ่มเพื่อให้การซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศสมาชิกเป็นไปอย่างเสรี ส่วนองค์กรตลาดร่วมซับซ้อนยิ่งขึ้น คือเป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะร่วมกันใช้นโยบายการค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิก และใช้นโยบายร่วมกันในการเก็บภาษีสินค้าเข้ารวมทั้งการใช้นโยบายจำกัดการค้าอื่น ๆ กับประเทศนอกกลุ่มเหมือนกัน ประเทศในกลุ่มเคลื่อนไหวติดต่อกับประเทศนอกกลุ่มเสมือนหนึ่งเป็นประเทศเดียวกัน นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านการผลิตอันได้แก่ เงินทุนและแรงงานยังอาจเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างประเทศภายในกลุ่มได้ด้วย

ทางด้านสหภาพเศรษฐกิจนั้นถือได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สมบูรณ์ที่สุด และเป็นความร่วมมือที่เหมือนกับกรณีขององค์กรตลาดร่วม แต่ในขณะที่เดียวกันประเทศสมาชิกในกลุ่ม จะต้องยอมรับนโยบายเศรษฐกิจเดียวกันด้วย จนดูราวกับว่าประเทศเหล่านี้อยู่ภายในอาณาจักรเดียวกัน สมาชิกของกลุ่มจะใช้นโยบายเดียวกันหมด ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการค้าระหว่างประเทศ, การใช้จ่ายของรัฐบาล การเก็บภาษี รวมทั้งนโยบายอื่น ๆ ทุกรูปแบบ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในโลกที่เป็นจริงก็มีพัฒนาการไม่เท่ากัน เช่น บางกลุ่มเป็นเพียงเขตการค้าเสรี เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน บางกลุ่มเป็นตลาดร่วม เช่น ตลาดร่วมยุโรป เป็นต้น แต่ไม่ว่าการรวมกลุ่มจะอยู่ในระดับของรูปแบบใด ก็ถือว่าเป็นทิศทางที่ดีต่อการค้าเสรีและการพัฒนาขยายตัวของระบบทุนนิยมโลก

ในช่วงระยะเวลา ปี 2531 - 2535 (1988 - 1992) ที่ผู้เขียนกำลังศึกษา มี การเกิดขึ้นของเศรษฐกิจแบบภูมิภาคที่สำคัญ ๆ เช่น NAFTA ในปี 1992 และเขตการค้า เสรีอาเซียน ปี 1992 ขณะเดียวกันก็มีการขยายตัวของประชาคมยุโรปเป็นยุโรปตลาด เดียวและร่วมกันลงนามร่างกฎหมาย Single European Act ซึ่งมีผลบังคับในปี 1992 เช่นกัน นอกจากนี้ในช่วงเวลาเดียวกันองค์กรที่ถือกันว่าเป็นสถาบันที่เกี่ยวกับการค้าซึ่ง มีบทบาทมากที่สุดสถาบันหนึ่ง คือ แกดต์ (GATT) ก็ได้มีการขยายตัวและพัฒนาในช่วง เวลาที่ผู้เขียนกำลังศึกษาด้วย การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของแกดต์นี้ ส่ง ผลต่อสภาวะการณ์ค้าโลกและสภาวะการเศรษฐกิจการเมืองในประเทศไทยแน่นอน ผู้ เขียนจึงใคร่ขอกล่าวถึงพื้นฐานข้อตกลงที่สำคัญ ๆ ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ละกลุ่ม รวมทั้งการขยายตัวของ GATT จากนั้นจึงจะพูดถึงผลกระทบต่อประเทศไทย

1. เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area : NAFTA) เป็นเขตการค้าที่ประกอบด้วย 3 ประเทศ คือ สหรัฐฯ แคนาดา และเม็กซิโก นับเป็นเขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดในโลกเพราะมีผู้บริโภคมมากถึง 360 ล้านคน มีมูลค่า การค้าปีละประมาณ 6 ล้านล้าน ดอลลาร์สหรัฐฯ (150 ล้านล้านบาท) ในปี 2535 NAFTA เป็นข้อตกลงลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกทั้งสามทางด้านภาษี สุลกากร โควต้า และอุปสรรคที่เกิดขวางการค้าเสรีอื่น ๆ โดยครอบคลุมถึงอุตสาหกรรม สิ่งทอ รถยนต์ การสั่งซื้อของรัฐบาล สินค้าประเภททุน บริการทางการเงินและ สินค้าเกษตร โดยที่ระยะเวลาในการขจัดอุปสรรคทางการค้าในแต่ละประเภทจะแตกต่างกันออกไป ปัญหาสำคัญของ NAFTA ที่ต้องตกลงกันต่อไปก็คือ การกำหนดระยะเวลาใน การลดภาษีสินค้าแต่ละประเภทซึ่งตามที่ตกลงจะดำเนินการให้เสร็จภายในระยะเวลา 15 ปี แต่ประเด็นที่ต้องหารือในรายละเอียดก็คือจะลดอุปสรรคทางการค้าที่อ่อน ไหวต่อการแข่งขันจากต่างชาติได้เร็วเพียงใด

นอกจากนี้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือยังกำหนดให้มีการไหลเวียนของ แรงงานและเงินทุนระหว่างประเทศสมาชิกทั้งสามอย่างเสรีและรับรองเรื่องสิทธิทรัพย์สิน ทางปัญญาของทั้ง 3 ประเทศอีก ซึ่งทำให้เห็นว่า NAFTA จะมีบทบาทที่สำคัญต่อ

เศรษฐกิจโลกในอนาคตเป็นอย่างมาก

2. เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) เขตการค้าเสรีอาเซียน เป็นแนวคิดของรัฐบาลไทยสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ที่เสนอขึ้นมาเพื่อต้องการขยายตลาดการค้าในกลุ่มอาเซียนให้กว้างขึ้นเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาสู่บรรดาประเทศสมาชิก

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 27 - 28 มกราคม 1992 ผู้นำรัฐบาลอาเซียนทั้ง 6 ประเทศได้ร่วมกันลงนามว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน [Agreement On Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme for the ASEAN Free Trade Area (AFTA)] ซึ่งระบุถึงวัตถุประสงค์ หลักการดำเนินการ และพันธกรณี ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องปฏิบัติดังนี้

- เพื่อให้การค้าสินค้าในกลุ่มอาเซียนเป็นไปด้วยเสรี มีอัตราภาษีต่ำที่สุด และปราศจากข้อจำกัดที่ไม่ใช่ภาษี

- เพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติมาสู่ภูมิภาคอาเซียน

- เพื่อรับกับสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าโลกที่จะเสรียิ่งขึ้นจากผลการเจรจา

การรอบอุรุกวัย

เป้าหมายของ AFTA

ก. ลดอัตราภาษีระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 - 5

ข. ครอบคลุมสินค้าทุกประเภท ยกเว้นสินค้าเกษตรที่ยังไม่แปรรูป

ค. ระยะเวลาในการดำเนินการ ข้อ ก. 15 ปี คือ เริ่มตั้งแต่ 1993 - 2008

หลักการลดภาษีภายใต้ AFTA มีดังนี้

1. หลักอัตราภาษีศุลกากรพิเศษที่เท่ากัน (Common Effective Preferential Tariff : CEPT)

2. กำหนดการลดภาษีแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ สินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ประเทศสมาชิกจะลดภาษีลงเหลือร้อยละ 20 ภายใน 5 ถึง 8 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2536 - 2543 (ค.ศ. 1993 - 2000) และลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0 - 5 ภายใน 7 ปี หลังจากนั้น และสินค้าที่มีอัตราภาษীর้อยละ 20 หรือต่ำกว่า ประเทศสมาชิกอย่างน้อย

2 ประเทศ สามารถประกาศลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0 - 5 ได้ทันที โดยใช้หลักการข้อ 6 สำหรับการจำกัดปริมาณการนำเข้า (quantitative restriction) จะต้องยกเลิกโดยทันทีเมื่ออัตราภาษีลดลงเหลือร้อยละ 20 และให้ยกเลิกมาตรการกีดกันการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรอื่นภายใน 5 ปี หลังจากนั้น

กลุ่มสินค้าที่เร่งลดภาษี สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่มใหญ่ 15 กลุ่มย่อย ดังนี้

กลุ่มสินค้าที่ไทยเสนอ	กลุ่มสินค้าที่ประเทศอาเซียนอื่นเสนอ
1. ซีเมนต์	9. น้ำมันพืช
2. ทุย	10. เคมีภัณฑ์
3. ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	11. เกษภัณฑ์
4. เชือกกระดาษ	12. พลาสติก
5. สิ่งทอ	13. ผลิตภัณฑ์ยาง
6. อัญมณีและเครื่องประดับ	14. ผลิตภัณฑ์เซรามิกและผลิตภัณฑ์แก้ว
7. เครื่องใช้ไฟฟ้า	15. แครอทที่ทำจากทองแดง
8. เพอร์นิเจอร์ไม้	

รายการสินค้าที่เป็นสินค้าซึ่งสงวนไว้ชั่วคราว (Exclusion List) เป็นสินค้าที่ต้องให้ความคุ้มครองชั่วคราวจนกว่าจะครบ 8 ปี จึงจะสามารถนำเข้าสินค้ารายการดังกล่าวมาทบทวนเพื่อให้อยู่ในกฎของ AFTA ต่อไป ซึ่งสินค้า Exclusion List ได้แก่

สินค้าเกษตร	16	รายการ
เครื่องดื่มสุรา	3	รายการ
ทองแดงและของที่ทำด้วยทองแดง	1	รายการ
อะลูมิเนียมและของที่ทำด้วยอะลูมิเนียม	2	รายการ
เครื่องใช้ไฟฟ้า	30	รายการ
รถยนต์และส่วนประกอบ	58	รายการ
รวม	118	รายการ

อย่างไรก็ตามอย่าลืมว่าการที่สินค้าจะได้รับสิทธิพิเศษ (concession) จากประเทศภาคอาเซียนได้นั้น ก็ต่อเมื่อสินค้านั้นเป็นผลผลิตของประเทศอาเซียนโดยมีสัดส่วนของมูลค่าที่ทำในอาเซียน (Local Content) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ซึ่งจะเป็นสัดส่วนจากประเทศเดียวหรือจะเป็นสัดส่วนผสมจากอาเซียนประเทศต่าง ๆ ก็ได้ (แถลงการณ์กระทรวงการคลัง ; 2535)

ลักษณะขององค์กรเขตการค้าเสรีอาเซียน

ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Ministers :AEM)
2. คณะมนตรี (Council) ซึ่งเป็นผู้แทนระดับรัฐมนตรีประเทศละ 1 คน และเลขาธิการอาเซียนทำหน้าที่กำกับดูแล ประสานงาน และทบทวนการปฏิบัติตามข้อตกลง
3. หน่วยสนับสนุนที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจของอาเซียน (Senior Economic officials' Meeting : SEDM) และสำนักงานเลขาธิการอาเซียนแถลงการณ์กระทรวงการคลัง, เรื่อง เขตการค้าเสรีอาเซียน (กระทรวงการคลัง : 2535)
3. กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC)

กลุ่มนี้ประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 18 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน จีน ใต้หวัน ฮองกง เม็กซิโก ปาปัวนิวกินี และชิลี โดยองค์กรนี้เริ่มเกิดขึ้นจากการประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศในภูมิภาคเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ณ ประเทศ ออสเตรเลีย เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ เพื่อร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของกลุ่มคือ การสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้าของภูมิภาคและของโลก ขยายความร่วมมือในสาขาเศรษฐกิจที่มีความสนใจร่วมกัน พัฒนาและส่งเสริมระบบการค้าหลายฝ่ายของแอกตต์ ลดอุปสรรคในการค้าสินค้าและบริการ สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ประเทศสิงคโปร์ (ศิริพร, 2538 : 15)

ประชากรของกลุ่ม APEC โดยรวมเมื่อปี 2535 มี 1,925 ล้านคน มีการค้าภายในกลุ่ม ร้อยละ 62.8 (ศิริพงษ์, 2537 : 56) แม้ว่ากลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจงานภูมิเอเชีย-แปซิฟิกจะยังเป็นการรวมตัวทางเศรษฐกิจอย่างหลวม ๆ แต่ประเทศเหล่านี้มุ่งที่จะพัฒนา และส่งเสริมระบบการค้าหลายฝ่ายของแกตต์ทำให้เห็นแนวโน้มได้ว่า APEC ก็เป็นกลุ่มที่พยายามลดอุปสรรคทางการค้าเพื่อทำให้การค้าโลกเข้าสู่ระบบเสรี อันเป็นผลดีต่อระบบ เศรษฐกิจทุนนิยมโลกอย่างยากที่จะปฏิเสธ

4. ยุโรปตลาดเดียว (Single Europe)

เป็นองค์กรที่เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2530 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ยุโรปตลาดเดียว ก่อเกิดมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในยุโรปตะวันตก ในรูปของประชาคมยุโรป (European Community) ตามสนธิสัญญากรุงโรม (Treaty of Rome) เมื่อ พ.ศ. 2500 โดยเริ่มแรกมีประเทศสมาชิกเพียง 6 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมันตะวันตก เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ปัจจุบันมี 12 ประเทศ ประเทศที่เข้าเป็นสมาชิกภายหลัง ได้แก่ เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ อังกฤษ กรีซ โปรตุเกส และสเปน ประชาคมยุโรปได้รวมตัวเป็น Single Europe และมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การรวมตัวกันเป็นสหภาพยุโรป โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรก เป็นสหภาพศุลกากร ดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511

ขั้นตอนที่สอง เป็นยุโรปตลาดเดียว เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2530 (1987) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 2535 (1992)

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นสหภาพยุโรปที่มีระบบเศรษฐกิจนโยบายต่างประเทศ และนโยบายความมั่นคงเดียวกัน (ศิริพร, 2537 ; 91)

กล่าวเฉพาะขั้นตอนการรวมเป็นยุโรปตลาดเดียวได้มีการประสานกฎหมายรวม 282 ฉบับให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกันเพื่อขจัดอุปสรรคสำคัญ 3 ประการ คือ

- ยกเลิกการตรวจสอบที่ด่านพรมแดนของประเทศสมาชิก
- ขจัดความแตกต่างด้านมาตรฐานสินค้า วิชาชีพระบบการควบคุมธุรกิจ การคุ้มครองภาวะแวดล้อม
- ขจัดความแตกต่างด้านภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีสรรพสามิตของประเทศในกลุ่มให้เหมือนกัน (ศิริพร, 2538: 239)

ต่อมา Single Europe ได้พัฒนาตัวเป็นขั้นตอนที่สามตามเป้าหมายของประชาคมยุโรป กล่าวคือ ได้ออกสนธิสัญญามาสทริสต์ (Maastricht Treaty) เพื่อบรรลลงเป็นการรวมตัวกันเป็นสหภาพเศรษฐกิจและการเงินซึ่ง สนธิสัญญานี้มีเป้าหมายที่จะใช้เงินตราสกุลเดียว มีธนาคารกลางร่วมกัน ตลอดจนการกำหนดนโยบายต่างประเทศและเป้าหมายสังคมร่วมกันซึ่งได้มีการกำหนดกระบวนการพัฒนาระบบการเงินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

4.1 ให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนได้อย่างเสรี โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2533 (1990)

4.2 ให้มีการจัดตั้งสถาบันการเงินแห่งยุโรปและธนาคารกลางยุโรปโดยให้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2537

4.3 ให้มีการใช้เงินสกุลเดียวกันภายในปี พ.ศ. 2540 หรืออย่างช้าไม่เกิน พ.ศ. 2542

สนธิสัญญามาสทริสต์ที่พัฒนามาจาก Single Europe นี้ จึงเป็นการเตรียมตัวสำหรับขั้นตอนสูงสุดของการเชื่อมยุโรปเข้าด้วยกันโดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือ การรวมเป็นสหภาพยุโรป (European Union) หรือ EU สนธิสัญญานี้ได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกทั้ง 12 ประเทศของประชาคมยุโรป เมื่อเดือนตุลาคม 2536 และได้ใช้คำว่า สหภาพยุโรป เรียกชื่อกลุ่มของตนแทนคำว่า "ประชาคมยุโรป" ที่เคยเรียกมาแต่เดิม และนอกจากนี้เมื่อเป็น สหภาพยุโรป แล้ว สมาชิกได้เพิ่มขึ้นจาก 12 ประเทศ เป็น 16 ประเทศ โดยประเทศที่เข้ามาใหม่ในปี 2538 คือ นอร์เวย์, สวีเดน, ฟินแลนด์ และออสเตรีย (ศิริพร, 2538 : 92;175)

5. ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยอัตราภาษีการค้าและศุลกากรหรือแกตต์ (General Agreement On Tariffs and Trade : GATT) สนธิสัญญาหลายฝ่ายทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2491 โดยมีสมาชิกที่เริ่มก่อตั้งทั้งหมด 23 ประเทศ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 125 ประเทศ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกของ GATT เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2525 นับเป็นประเทศสมาชิกที่ 87 GATT มีวัตถุประสงค์สงฆ์เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในตอนเริ่มแรกทีเดียวมีการเสนอให้ออกมาเป็นองค์การการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Organization : ITO) หรือองค์การการค้าระหว่างประเทศ แต่ประเทศสหรัฐ

อเมริกา ดัดจัดที่รัฐสภา เพราะขณะรัฐสภาของสหรัฐฯ ไม่อยากเสียอำนาจให้กับ ITO ดังนั้น จึงเป็นได้แก่กติกาหรือข้อตกลงสากลว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า ไม่มีรูปแบบขององค์กรตั้งขึ้นมาเหมือนกับ IMF หรือ IBRD ซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้านั้น (เกริกไกร, 2537:2)

อย่างไรก็ดี แม้เป็นแต่ข้อตกลงสากลแต่ GATT ก็มีบทบาทที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ก. บทบาทในการลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศทางด้านภาษีศุลกากร และมิใช่ภาษีศุลกากร วัตถุประสงค์ให้มีการเจรจาการค้าหลายฝ่ายขึ้นมาในบรรดาประเทศภาคีเพื่อลดอัตราภาษีอากรสำหรับสินค้าเข้าและอุปสรรคทางการค้าอื่น ๆ ลงเป็นรอบ ๆ ทั้งหมดมี 8 รอบ รอบสุดท้ายคือ การเจรจาอนุสัญญา ที่เริ่มมา ปี 2529 และจบใน ปี 2536 (1993)

ข. บทบาทในการออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับการค้าระหว่างประเทศ

ค. บทบาทในการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการเจรจาไกล่เกลี่ยและยุติข้อพิพาท (ศิริพร, 2538:118)

หน้าที่ของ GATT

แต่งตั้งทำหน้าที่ 3 อย่าง คือ

1. เป็นกฎระเบียบทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งตั้งแต่ได้มีการรับรองแต่งตั้งจนถึงปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม พัฒนามากฎระเบียบทางการค้าระหว่างประเทศภายใต้แต่งตั้งอย่างมากมายจนมีความตกลงย่อย ๆ และเรียบเรียงเพิ่มขึ้นซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นกฎระเบียบที่ประเทศภาคีทั้งหมดต้องให้การรับรองผูกพันและปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบด้วย

1.1 ความตกลงแต่งตั้ง ซึ่งเป็นตัวกฎระเบียบหลักเปรียบเสมือนกฎหมายแม่ที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับหลักการของแต่งตั้ง โดยมีบทบัญญัติทั้งสิ้น 38 มาตรา

1.2 protocol of Provisional Application เป็นพิธีสารที่ทุกประเทศเมื่อเข้าเป็นสมาชิกต้องประกาศรับรองความตกลงของแต่งตั้งในข้อที่ 1.1 ในพิธีสารนี้จะระบุเงื่อนไขสำหรับประเทศภาคีใหม่ต้องปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับแต่งตั้งโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศดังกล่าว

1.3 ตารางลดหย่อนภาษีศุลกากร (Schedule of concessions) เป็นตา

ร่างแสดงรายการสินค้าที่ประเทศภาคีสมาชิกได้ผูกพันอัตราภาษีศุลกากรไว้กับแกตต์ กล่าวคือเป็นการผูกพันอัตราเพดานสูงสุดที่ไม่สามารถที่จะขึ้นภาษีเหล่านี้เกินเพดานที่ตกลงไว้กับแกตต์ได้ แต่ในทางกลับกันสามารถที่จะลดภาษีดังกล่าวให้ต่ำลงได้ ซึ่งอันนี้เป็นนโยบายของแกตต์ที่ต้องการลดอุปสรรคทางการค้าให้เป็นการค้าเสรี หากประเทศภาคีต้องการขึ้นภาษีสูงเกินกว่าที่ผูกพันเอาไว้ก็ต้องเจรจาให้ข้อแลกเปลี่ยนอย่างอื่นเป็นการชดเชยความเสียหายของประเทศภาคีอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น

ส่วนที่สอง เป็นกฎระเบียบในรูปแบบของความตกลงย่อย 9 ประการที่เกิดจากการเจรจาการค้ารอบโตเกียว ดังนี้

- Agreement Regarding Bovine Meat
- Agreement on Import Licensing Procedures
- Agreement on Interpretation and application of Articles หรือ Subsidy code
- Agreement on Government Procurement
- International Daily Arrangement
- Agreement On Implementation of Article VI (Anti-Dumping Code)
- Agreement On Implementation of Article VII (Customs Valuation Code)

นอกจากนี้ประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้ขอผ่อนผันที่จะกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องสิ่งทอขึ้นเป็นการชั่วคราว โดยไม่ใช้ความตกลงแกตต์เพื่อให้โอกาสกับอุตสาหกรรมภายในประเทศพัฒนาแล้ว สามารถปรับโครงสร้างได้ จึงได้ทำการตกลงการค้าสิ่งทอขึ้น (Arrangement Regarding International Trade in Textiles : MFA) ความตกลงย่อยนี้ไม่บังคับให้ประเทศภาคีต้องเป็นสมาชิกแต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละประเทศเอง

สำหรับประเทศไทยได้สมัครเป็นสมาชิกความตกลงย่อยว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (TBT code) และความตกลงว่าด้วยการค้าสิ่งทอ (MFA) เท่านั้น

2. เป็นเวทีเพื่อเจรจาทางการค้า

แกตต์ได้ทำหน้าที่เป็นเวทีเพื่อการเจรจาการค้าให้มีการลดข้อจำกัดที่เป็น

อุปสรรคทางการค้าทั้งด้านภาษีศุลกากรและมิใช่ภาษีศุลกากรโดยจัดเป็นการเจรจาหลายฝ่ายในรูปแบบภาคี

3. เป็นเวทีให้ประเทศคู่กรณีขจัดข้อพิพาททางการค้าตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การดำเนินงานของแกตต์

ในการดำเนินการของแกตต์ ประเทศภาคีจะส่งคณะผู้แทนไปประจำที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อเข้าร่วมประชุมเจรจาการค้าต่าง ๆ ในฐานะสมาชิก บางประเทศที่มีงบประมาณน้อย ก็จะส่งผู้แทนจากเมืองหลวงเข้าร่วมประชุมเฉพาะการประชุมที่สำคัญเท่านั้น

การประชุมที่สำคัญที่สุด คือ การประชุมใหญ่ประเทศภาคี (Contracting Parties) ซึ่งจะมีสมัยประชุมปีละ 1 ครั้ง ถือเป็นการประชุมสูงสุดเต็มคณะ นอกจากนี้ ก็จะมีการประชุมคณะมนตรีแกตต์ (GATT Council) ซึ่งได้รับอำนาจจากที่ประชุม Contracting Parties ให้ดำเนินการแทนในเรื่องต่าง ๆ ในระหว่างปีทั้งงานประจำ และงานเร่งด่วน ซึ่งปกติ GATT Council จะประชุมปีละ 9 ครั้ง วาระการประชุม ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องพิพาททางการค้าของประเทศสมาชิก (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2537 : 8-9) เพื่อให้การดำเนินงานของแกตต์ประสบผลสำเร็จ แกตต์จึงได้บัญญัติข้อตกลงของแกตต์ไว้ทั้งหมด 4 แนวทาง 38 มาตรา (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2537 : 18-21)

จากที่มาและบทบาทหน้าที่ของแกตต์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) พยายามสร้างบรรยากาศของการค้าแบบเสรี ทั้งนี้โดยเน้นให้ประเทศภาคีปฏิบัติตามข้อบัญญัติทางด้านภาษีและด้านที่ไม่ใช่ภาษีให้อยู่ในแบบแผนเดียวกัน เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่เกิดขึ้นจากการอุดหนุนสินค้าเกษตร, อุดหนุนการส่งออก หรือการตั้งกำแพงภาษี

การดำเนินงานของแกตต์ในเรื่องดังกล่าว กว่าจะสำเร็จได้ก็ต้องใช้เวลานาน และใช้การประชุมถึง 8 รอบ คือ ตั้งแต่ ปี 1947 - 1993 โดยการประชุมรอบแรกชื่อว่า Geneva Round (เมษายน - ตุลาคม 1947) ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน ซึ่งผลการเจรจาทำให้มีการแลก

เปลี่ยนข้อตกลงพจนานามีสู่ผลการทั้งสิ้น 45,000 รายการ ครอบคลุมกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณการค้าโลก

ส่วนรอบสุดท้ายคือ การเจรจารอบอุรุกวัย ปี 1986 - 1993 เปิดรอบที่เมือง บุนเต้ เดล เอสเต้ ประเทศอุรุกวัย แต่ทำการเจรจาส่วนใหญ่อันที่สวีตเซอร์แลนด์ วัตถุประสงค์ของรอบนี้ คือ เจรจาเพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกันและเจรจเกี่ยวกับมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี ครอบคลุมทั้งการค้าสินค้าและการค้าบริการ รวมทั้งสิ้น 15 เรื่อง ผลการเจรจา มีการลดอัตราภาษีศุลกากรลงเฉลี่ยร้อยละ 40 จากระดับเดิมและมีการตกลงยกฐานะความตกลงแกตต์ขึ้นเป็นองค์การการค้าโลก (WTO) โดยประเทศสมาชิกยอมรับผลการเจรจาทั้ง 15 เรื่องโดยไม่มีข้อยกเว้น การเจรจาครั้งนี้ถือว่าการจัดระเบียบการค้าขึ้นใหม่ โดยมีการนำเอาเรื่องสินค้าสิ่งทอและการค้าบริการเข้ามาอยู่ในแกตต์ (อนึ่งเกี่ยวกับข้อตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้าหรือ GATT นี้ แม้ว่าจะมีการให้สัตยาบันกันมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ใช่เพิ่งเริ่มในช่วง ปี 1988 - 1992 อันเป็นที่ผู้เขียนใช้ทำการศึกษา แต่ผู้เขียนก็มักจะกล่าวไว้ด้วย ทั้งนี้เพราะเหตุผล 3 ประการ คือ

ประการแรก เป็นข้อตกลงที่มีประเทศสมาชิกถึง 125 ประเทศ ทั่วโลกนับว่าเป็นองค์การใหญ่ที่สุด

ประการที่สอง คือ ในการเจรจาสุดท้ายที่ถือว่าประสบความสำเร็จในวันที่ 15 ธันวาคม 2536 (1993) นั้น ใช้เวลาในการเจรจาตั้งแต่ปี 1986-1993 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวนั้นครอบคลุมช่วงระยะเวลาที่ผู้เขียนใช้ทำการศึกษาคือ ปี 1988-1992 ดังนั้นงานนี้ผู้เขียนถือว่าช่วง 1988-1992 เป็นช่วงการขยายตัวอย่างสำคัญของ GATT ก่อนที่จะปรากฏเป็นรูปธรรมความสำเร็จในปี 1993

ประการที่สาม ผู้เขียนถือว่า GATT เป็นข้อตกลงสำคัญอันหนึ่งในการช่วยระคับประคองไม่ให้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกเผชิญปัญหาวิกฤตการณ์)

อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มทางการค้าทั้งหมด 4 รูปแบบและข้อตกลงว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ที่กล่าวมาทั้งหมด มีลักษณะร่วมกันที่สำคัญ ๆ คือ

1. เพื่อประกันภัยจากมาตรการในการกีดกันทางการค้าหรือสงครามอุดหนุน (Subsidy War) ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะจากประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างประชาคมยุโรป, สหรัฐฯ, ญี่ปุ่น หรือแคนาดา เพราะหากปล่อยให้มีการใช้มาตรการป้องกันทาง

การค้าดำเนินต่อไปอาจทำให้เกิดปัญหาด้านงบประมาณของประเทศต่างๆ อันจะนำไปสู่การเป็นภัยต่อระบบเศรษฐกิจโลก

2. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมา ก่อให้เกิดผลดีต่อการค้าและการขยายตัวทางการค้า การลงทุนของประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่ม ซึ่งผลดีจะได้รับมากน้อยเท่าไรขึ้นอยู่กับระดับของการรวมตัวกันของกลุ่มนั้น ๆ เช่น ในระดับการค้าเสรีอย่างอาเซียน หรือ NAFTA ก็จะได้ประโยชน์แก่การยกเลิกหรือลดระดับภาษีอากรของประเทศสมาชิกด้วยกัน แต่หากเป็นสหภาพทางการค้า เช่น สหภาพยุโรป ก็จะได้ประโยชน์มากที่สุด เพราะจะใช้มาตรฐานทั้งทางภาษี, อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา, การเคลื่อนย้ายแรงงานและปัจจัยการผลิต รวมทั้งอาจจะพัฒนาไปถึงการร่วมมือทางด้านความมั่นคงร่วมกัน ที่จะได้ประโยชน์มากกว่าการรวมกันเป็นเขตการค้าเสรีและตลาดรวม ขณะที่ข้อเสียนั้นที่เห็นชัดก็คือประเทศสมาชิกแต่ละประเทศต้องสูญเสียอำนาจตัดสินใจบางอย่าง โดยเฉพาะเรื่อง เศรษฐกิจไปให้กับองค์กรของการรวมกลุ่มทางการค้านั้น ๆ

3. แม้การรวมกลุ่มทางการค้าจะเกิดขึ้นหลายกลุ่มดังกล่าว แต่หากนำเอามาจัดลำดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยมีตัวเชื่อมกลางที่สำคัญคือ ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากรและการค้าหรือแกตต์แล้วแต่ละกลุ่มจะมีอัตราส่วนทางการค้าและจำนวนประชากรที่แตกต่างกันไป อย่างในปี 1992 กลุ่ม APEC มีประชากร 1,952 ล้านคน มีสัดส่วนการค้าในกลุ่ม 62.8 % กลุ่ม ASEAN มีประชากร 333 ล้านคน อัตราการค้าในกลุ่ม 19.5 % Single EUROPE ประชากร 345 ล้านคน อัตราการค้าในกลุ่ม 60.8 % กลุ่ม NAFTA มีประชากร 363 ล้านคน อัตราการค้าในกลุ่ม 37.9% ตัวเลขจำนวนประชากร และสัดส่วนทางการค้าที่มีมหาศาลเหล่านี้ต่อไปจะถูกเชื่อมโยงโดยกติกาของแกตต์ โดยเฉพาะเรื่องพิกัดอัตราภาษีศุลกากร ที่สมาชิกต้องปฏิบัติเสมอกัน จะทำให้การค้าขายกันและกันมีมากขึ้นรวมทั้งเชื่อมโยงกระบวนการสะสมทุนในระดับโลกให้มีทิศทางติดต่อกันเหมือนกระแสน้ำ

**การเกิดขึ้นและการขยายตัวของเศรษฐกิจภูมิภาค
และองค์กรเกี่ยวกับการค้าโลกกับผลกระทบต่อประเทศไทย**

การเกิดขึ้นของเขตการค้าเสรีอาเซียน, เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ, ยุโรปตลาดเดียว, กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และการขยายตัวของข้อตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้าในการเจรจาอบอุรุกวัย ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการที่ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก ตัวอย่างเช่น ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศไม่ว่าจะเป็น ไทย อินเดีย จีน ฮองกง มาเลเซีย ได้พัฒนาเป็นประเทศคู่ค้าที่ใหญ่ขึ้น มีการค้าที่ไปกระทบกระเทือนทางผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเช่นสหรัฐอเมริกา หรือประชาคมยุโรป ประเทศเหล่านี้ก็หันมาใช้มาตรการทางการกีดกันทางการค้าเพิ่มมากขึ้น เป็นต้นว่ามีการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับระบบโควต้ามันสำปะหลังของไทยในประชาคมยุโรป (ปัจจุบันเป็น Single market และเป็นสหภาพยุโรป) ขณะที่ทางสหรัฐอเมริกาก็หันมากดดันไทย โดยใช้กฎหมายลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งใช้กฎหมายมาตรา 301 สนับสนุนสินค้าเกษตรอย่างข้าวมาแข่งกับประเทศไทย จนกระทั่งกลายเป็น subsidy War ไป

แต่หลังจากมีการเกิดขึ้นและขยายตัวของเศรษฐกิจแบบภูมิภาค และความสำเร็จในการเจรจาอบอุรุกวัย สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นมากก็คือ แนวโน้มของระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ ที่มีการเชื่อมการค้า, การเก็บเงินการลงทุน ซึ่งกันและกัน บรรยากาศของระบบเศรษฐกิจโลกเริ่มดีขึ้นอีกครั้งซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าประเทศไทยเองก็ได้รับผลจากกระแสเสรีทางการค้าอันเกิดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีขึ้นน้อย เพียงแต่ว่ายังไม่สามารถนำเสน่อออกมาเป็นตัวเลขได้ในงานชิ้นนี้ เนื่องจากระยะเวลาการจัดตั้งและการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบภูมิภาคที่ยังมา กล่าวถึงส่วนใหญ่นปรากฏขึ้นช่วงปี 1992 ซึ่งเป็นช่วงท้ายของเวลาที่ผู้เขียนใช้ทำการศึกษาแม้แต่ข้อตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) เองที่การเจรจาอบอุรุกวัยจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันที่ใช้ศึกษานานนี้แต่ผลสำเร็จก็ปรากฏออกมาในปี 1993 ซึ่งก็เลยช่วงที่ทำทำการศึกษาไปแล้ว

ตั้งนั้นในขั้นตอนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเกิดขึ้น และการขยายตัวของ เศรษฐกิจแบบภูมิภาคและองค์กรเกี่ยวกับการค้าโลกสามารถพูดได้แต่ในเชิงแนวโน้มว่าจะ เกิดขึ้นด้วยเหตุด้วยผลเท่านั้น แต่ไม่มีดัชนีตัวเลขรองรับ (เพราะตัวเลขรองรับจะปรากฏ ได้ก็คงต้องหลังปี 1993 (2536) ไปแล้ว) กรณีของเขตการค้าเสรีแห่งอาเซียน (AFTA) จะส่งผลทางบวกต่อเศรษฐกิจไทย ในลักษณะที่ไทยเป็นหนึ่งในประเทศอาเซียนการมี AFTA จะทำให้อุตสาหกรรมขยายตัวของด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งว่าผลดีต่อไทยขณะ เดียวกันก็ทำให้อุตสาหกรรมไทยได้เพิ่มความสามารถในการแข่งขันและการสร้างอุตสาหกรรม ใหม่ ๆ และทำให้ไทยมีอำนาจในการต่อรองทางการค้ามากขึ้น เพราะต่อไปกลุ่มอื่นๆ จะ มองไทยในลักษณะของกลุ่มอาเซียนที่มีประชากร 333 ล้านคน และมีอัตราส่วนการค้าถึงร้อยละ 19.0

ทางด้านกลุ่ม APEC ก็เช่นเดียวกันจะส่งผลดีต่อไทยทั้งนี้เพราะ เป็นกลุ่มที่รวมกัน ถึง 18 ประเทศและประเทศที่มีส่วนเกิน (Surplus) ทางการเงินและทางการค้ามากที่สุด ในโลกคือ ญี่ปุ่น ก็อยู่ในกลุ่มนี้ สหรัฐอเมริกาถึงแม้จะมีปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่มีบทบาท เด่นที่สุดทางการเมืองระหว่างประเทศหลังปี 1989 ก็อยู่ในกลุ่ม แม้แต่ประเทศนิคส์และ แคนาดาซึ่งมีการค้าเกินดุลย์มาตลอดในช่วงทศวรรษ 1980 ก็อยู่ในกลุ่มนี้ และกลุ่มนี้เองก็ มีจุดประสงค์ในการลดอุปสรรคทางการค้า ลักษณะดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อการค้าของ ไทยอย่างแน่นอนเพราะสามารถมีเวทีในการเจรจาปัญหาทางการค้าและมีเวทีขยาย การค้าขึ้น อย่างในกรณีปัญหาเกี่ยวกับสหรัฐอเมริกา เรื่องสิ่ง หรือ เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เรื่องการอุดหนุนสินค้าเกษตร ไทยก็สามารถเข้า APEC เจรจากับสหรัฐฯได้ นอกเหนือ จากที่สามารถเจรจาได้ภายใต้ข้อตกลงของ GATT ทั้งนี้เพราะประเทศใน APEC ก็เป็นประ เทศภาคีใน GATT ด้วย

ส่วนกลุ่มยุโรปตลาดเดียวที่ต่อมาพัฒนาเป็นสหภาพยุโรปก็เช่นเดียวกันจะส่งผลดีต่อ เศรษฐกิจไทย ทั้งนี้เพราะต่อไปมาตรฐานของภาษี-การเงิน-แรงงาน ฯ ในกลุ่ม Single Europe จะเป็นมาตรฐานเดียวกัน ผู้ผลิตไทยสามารถเจาะตลาดในกลุ่มเหล่านี้ ได้สะดวกขึ้น ไม่ต้องพะวงกับกฎเกณฑ์ที่ผิดแผกแตกต่างเหมือนกับการรวมตัว เป็น Single Europe แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ประเทศไทยต้องพัฒนาธุรกิจบนพื้นฐานศักยภาพที่เข้มแข็ง

หรือได้เปรียบเชิงแข่งขัน (compefiritive Advantage) เพื่อแข่งขันกับตลาดในประเทศเหล่านี้ (ธีรยุทธ, 2537 :42) มันคงเป็นเรื่องยากที่เราคิดว่าเราจะได้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแบบภูมิภาค โดยที่เราไม่มีการพัฒนาฐานและระดับการผลิตของเรา ทางด้านเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) ซึ่งมีสัดส่วนประชากรถึง 363 ล้านคน และมีอัตราการค่าภายในกลุ่มร้อยละ 37.9 ก็เป็นเขตการค้าเสรีที่ไทยสามารถขยายโอกาสทางการค้าได้เช่นเดียวกัน สิ่งที่ต้องระวังในกรณีของ NAFTA ก็คือ Labour ที่ยังมีอัตราค่าในประเทศเม็กซิโกซึ่งเป็นที่คาดกันว่าสหรัฐอเมริกาจะย้ายการผลิตไปอยู่ที่นั่นเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลกซึ่งเรื่องนี้ไทยต้องระวัง อย่างไรก็ตามก็ดี NAFTA ก็เป็น Trade block ที่เปิดโอกาสให้การค้าเสรีมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อบรรยากาศทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งไทยเองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจโลกก็ได้รับผลด้านบวกขึ้นด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไทยต้องพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันขึ้นมาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงด้วย

สุดท้ายคือ ผลกระทบของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ประเทศในโลกรวมกันเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจและที่ไม่รวมกันเป็นกลุ่มถึง 125 ประเทศเข้าผูกพันเป็นภาคีสมาชิก การเจรจาอนุกรมวิชัยของแกตต์เป็นรอบที่สาหัสที่สุด ผลกระทบจากแกตต์ที่ไทยได้รับนับถือว่าเป็นผลกระทบด้านบวกมากกว่าด้านลบ กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจ แบบเปิดการค้าระหว่างประเทศจึงมีบทบาทมากในฐานะกลไกในการพัฒนาและนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศ รวมทั้งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปัจจุบันมูลค่าทางการค้าระหว่างประเทศของไทย มีสัดส่วนสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) คือ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 62.8 ในปี 2535 (1992) และมีอัตราการขยายตัวในช่วงที่ผ่านมา (2531-2535) เฉลี่ยร้อยละ 24.5 ต่อปี (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2532:14) แม้ว่าในระยะที่ผ่านมาประเทศไทยจะประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจการค้าในระดับที่น่าพอใจ แต่การส่งออกของไทยยังมีปัญหาและจุดอ่อนหลายประการที่สำคัญ ได้แก่ การส่งออกที่ยังคงพึ่งพาสินค้าหลักเพียงไม่กี่ชนิด และมีตลาดการส่งออกเพียงไม่กี่แห่ง การพึ่งพาสินค้าทุนและวัตถุดิบจากต่างประเทศในอัตราที่สูง รวมทั้งมีข้อจำกัดทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทาง

เศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยี และบุคลากรที่ขยายตัวไม่ทันกับการขยายตัวทางการค้า

ขณะที่เดียวกันทิศทางการค้าของโลกมีแนวโน้มในการแข่งขันและการกีดกันการค้า จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (โดยเฉพาะก่อนที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและก่อนสิ้นสุด การประชุม GATT รอบอุรุกวัย) โดยเฉพาะการใช้มาตรการเรียกเก็บภาษีต่อต้านการทุ่ม ตลาดและได้ตอบการอุดหนุน การใช้กฎหมายการค้าภายในประเทศเป็นเครื่องมือใน การตอบโต้ทางการค้า เช่นการใช้กฎหมายมาตรา 301 ของสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่ การค้าระหว่างประเทศยังคงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การดำเนินการเพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์ทางการค้าจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในส่วน ของประเทศไทยได้ใช้วิธีเจรจาการค้า โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกแกตต์ เมื่อปี 2525 และ ร่วมการเจรจาการค้าหลายฝ่ายเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์การค้าของโลก ร่วมกับประเทศภาคีอื่น ๆ เพื่อผลักดันให้การค้าระหว่างประเทศดำเนินไปภายใต้กฎเกณฑ์ทางการค้าที่ชัดเจนและ เป็นธรรมอันจะเป็นผลให้การส่งออกของไทยขยายตัวมากขึ้น และกำหนดมาตรการที่จะใช้ เป็นเครื่องมือในการปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ มิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ จากการแข่งขันที่ใหม่เป็นธรรม อันเนื่องมาจากการทุ่มตลาดและการใช้การอุดหนุนของประเทศอื่น นอกจากนี้ไทยยังได้ประโยชน์จาก GATT ในส่วนที่ไทยสามารถใช้แกตต์เป็นเวทีเพื่อ แก้ไขปัญหาการค้ากับประเทศใหญ่ ซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจกดดัน ไทยได้ปฏิบัติตามโดยการ ใช้กฎหมายภายในประเทศมาบังคับซึ่งเป็นมาตรการฝ่ายเดียว เช่น การใช้มาตรา 301 ของสหรัฐฯ เป็นต้น และปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ภายใต้มาตรา 301 ซึ่งไทยได้อา สัยแกตต์มาเป็นเกราะก้ำบังเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

และยังในการเจรจารอบอุรุกวัยได้รวมเอาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา, การค้า บริการ และการค้าสินค้าเกษตรเข้ามาอยู่ใต้กฎของแกตต์แล้วจะทำให้ประเทศไทยได้ประ โยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าเกษตรซึ่งก่อนหน้านี้ไม่มีการยอมรับทำให้สินค้าเกษตรของ ไทยกระทบกระเทือนมากไทยจึงอาศัยการผลักดันในที่ประชุมกลุ่ม Cairns (Cairns Group) ผลักเรื่องนี้เข้าสู่แกตต์จนสำเร็จ ซึ่งในประเด็นนี้ นายเกริกโกกร จิระแพทย์ อธิบดีกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ให้สัมภาษณ์ว่า การนำเอาสินค้าเกษตรเข้ามาอยู่ภายใต้ข้อ ตกลงของแกตต์จะทำให้ราคาสินค้าเกษตรของไทยเพิ่มสูงขึ้น เช่น ข้าวสูงขึ้นประมาณตันละ 1,000 - 1,300 บาท น้ำตาลทรายสูงขึ้น 500 - 600 บาท/ตัน ข้าวโพดจะสูงขึ้นประ

มา 4 - 5 % (เกริกไกร, 2537 : 8 - 9)

อย่างไรก็ตามเขาให้เหตุผลต่อไปว่าการเจรจาทางการค้าใน GATT นั้น ประเทศทั้งหลายก็ได้ประโยชน์ส่วนใครจะได้อะไรได้น้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการผลิตการแข่งขันและสามารถฉวยโอกาสทางการค้า การค้าบริการที่มีมากมหาศาลได้เร็วและเก่งกว่ากัน (เกริกไกร, 2537:12) ซึ่งอันนี้ถึงที่สุดแล้วก็ต้องหันไปพูดถึงการผลิตสินค้า-บริการที่ได้เปรียบการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ในเวทีการค้าโลกนั่นเอง ถึงจะตอบได้ว่าประเทศไทยได้ประโยชน์แค่ไหน แต่ที่แน่ ๆ ก็คือ โอกาสในการค้า การลงทุน การให้บริการมีมากมายภายใต้ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากรและการค้า

มติคณะรัฐมนตรีต่อการ เกิดขึ้นการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบภูมิภาคและองค์การค้าโลก
กรณีเขตการค้าเสรีอาเซียน

ลำดับที่	เรื่อง	เดือน - ปี
1.	เห็นชอบในการ เลิกและลดภาษีสินค้าอาเซียน	พ.ย. 2531
2.	โครงการอุตสาหกรรมอาเซียน-ไทย	ธ.ค.-มี.ค. 2532
3.	การจัดส่งแรงงานไทยไปสิงคโปร์	ก.ค.-ส.ค. 2532
4.	มติสถานการณ์ผู้รับด้วยอาวุธและสลายนกกระทาคอมมิวนิสต์มลายู	มี.ค.-ก.ค. 2532
5.	อนุมัติให้จัดงานวันเกษตรกรอาเซียน	มี.ค.-ก.ค. 2533
6.	การจัดทบทวนที่กความเข้าใจด้านการร่วมมือทางวิทยาศาสตร์	มี.ค.-ก.ค. 2533
7.	การปรับปรุงอัตราอากรศุลกากรของสินค้าในโครงการ	มี.ค.-ก.ค. 2533
8.	การจัดตั้งองค์การร่วมไทยมาเลเซีย	มี.ค.-ก.ค. 2539
9.	รายงานผลการหารือข้อเสนอแนะการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน	ก.ย.-ธ.ค. 2534

ที่มา : มติ ครม. 2531-2535

งานประมวลมติ ครม. , กรมประชาสัมพันธ์

กรณีการร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (APEC)

ลำดับที่	เรื่อง	เดือน - ปี
1.	รับทราบผลการประชุมระดับรัฐมนตรี เรื่อง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิก ที่สิงคโปร์	ส.ค.-ต.ค.2533
2.	การแต่งตั้งคณะกรรมการประจำชาติว่าด้วยการประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก	มี.ค.-ก.ค.2533
3.	ให้กรมวิชาการเกษตร เข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมแปซิฟิกด้านสถาบันวิจัยการเกษตร	มี.ค.-ส.ค.2533
4.	แต่งตั้งคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก	มี.ค.-ก.ค.2534

ที่มา : มติ ครม. 2531 - 2535

งานประมวลมติ ครม. , กรมประชาสัมพันธ์

กรณี EEC เป็นยุโรปตลาดเดียว

ลำดับที่	เรื่อง	เดือน - ปี
1.	การประเมินผลกระทบและนโยบายการปรับตัวของประเทศไทย กรณีประชาคมยุโรปรวมตัวเป็นตลาดเดียว หรือ Single Europe	ก.ค.-ส.ค.2532
2.	รับทราบการเจรจากับประชาคมยุโรปเกี่ยวกับการจำกัดการนำเข้า สิ่งทอรายการ 20 ของประเทศฝรั่งเศส	ก.ค.-ส.ค.2532
3.	ความตกลงทางการเงินว่าด้วยโครงการพัฒนาและประสานงาน การเพราะเลี้ยงสัตว์น้ำระหว่างอาเซียนกับประชาคมยุโรป	ก.ย.-ต.ค.2532
4.	รับทราบผลการประชุมเจรจาเกี่ยวกับความตกลงมันสำปะหลัง กับประชาคมยุโรป	ก.พ.2533
5.	รับทราบผลการประชุมเจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงมันสำปะหลัง กับประชาคมยุโรป	มี.ค.-ก.ค.2533
6.	รับทราบผลการเจรจากำหนดโควต้าค้าฝ้ายกับประชาคมยุโรป	มี.ค.-ก.ค.2533

ที่มา : มติ ครม. 2531 - 2535

ประมวลมติ ครม., กรมประชาสัมพันธ์

การเจรจาอนุกรมวิชัยของ GATT

ลำดับที่	เรื่อง	เดือน - ปี
1.	ฯที่อำนาจคณะกรรมการเจรจาสิ่งทอกับสหรัฐฯ ลงนามข้อตกลง	ต.ค. 2531
2.	อนุวัติการ เก็บภาษีส่งออกกลับลูกปืนที่ขายแก่สหรัฐฯ เพื่อแก้ปัญหา การเก็บภาษีตอบโต้การอุดหนุนการส่งออก	พ.ย. 2531
3.	เห็นชอบการเจรจาปัญหาการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา	ธ.ค. 2531-มี.ค. 2532
4.	รับทราบผลการพิจารณาของคณะกรรมการตรวจตรากรณีปัญหา สิ่งทอไทย-สหรัฐอเมริกา	พ.ค.-ต.ค. 2532
5.	สหรัฐฯ ขอต่ออายุความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างไทย-กับสหรัฐอเมริกา	ก.ย.-ต.ค. 2532
6.	ความตกลงว่าด้วยการตั้งกรรมการร่วมทางการพาณิชย์ ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา	มี.ค.-ก.ค. 2533
7.	การเจรจาปัญหาหมูหริ่กับอเมริกา	ส.ค.-ต.ค. 2533
8.	ประเทศกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณา เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ ในกรณีที่มีการนำสินค้าที่ได้ รับการอุดหนุนเข้ามาในประเทศไทย	ธ.ค.-ก.ค. 2533
9.	การกำหนดกรอบทำที่ของไทยในช่วงสุดท้ายของการเจรจา การค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัย	มี.ค.-ก.ค. 2533

ที่มา : มติ ครม. 2531 - 2535

ในประมวลมติ ครม., กรมประชาสัมพันธ์

จากตารางทั้งหมดจะเห็นว่า คณะรัฐบาลไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงต่อสภาวะการณ์
ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่มากกระทบ ในกรณีของเขตการค้าเสรีอาเซียน

(AFTA) นั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติเกี่ยวกับเรื่องนี้และประเทศในภูมิภาคนี้ ในช่วง 2531-2539 (1988-1992) ถึง 9 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจแทบทั้งหมด (ยกเว้นมติที่ 4) เช่น การยกเลิกและลดภาษีสินค้าของกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงและยกเลิกข้อจำกัดทางด้านภาษีระหว่างกัน โดยมีเป้าหมายให้มีมูลค่าภายในกลุ่มเพิ่มปริมาณมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการลงนามขยายความร่วมมือในลักษณะ เฉพาะด้านของเศรษฐกิจกับแต่ละประเภท เช่น การจัดทำบันทึกความเข้าใจ ความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีกับอินโดนีเซีย, การเจรจาการจัดส่งแรงงานไทยไปยังประเทศสิงคโปร์, การจัดตั้งองค์กรร่วมระหว่างไทยกับมาเลเซีย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ดำเนินการเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีทางเศรษฐกิจการค้า เหมือนที่ปรากฏในมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง ข้อเสนอแนะการจัดตั้งเขตการค้าเสรีแห่งอาเซียน ในช่วงกันยายน-ธันวาคม 2534 คือ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2534 ซึ่งมีรายละเอียดที่สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางดังกล่าว ดังต่อไปนี้

"ตามที่นายกรัฐมนตรีไทย นายอานันท์ ปันยารชุน ได้เสนอให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน เมื่อครั้งที่นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ นาย จก ซ็อก ตง เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนมิถุนายน 2534 ซึ่งข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนจะเน้นที่การยกเว้นภาษีศุลกากรที่ค้าขายระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนี้เพื่อขยายสัดส่วนและความสัมพันธ์ทางการค้าซึ่งกันและกัน นายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้คณะผู้แทนไทยนำโดย นายสุธี สิงห์เสน่ห์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เดินทางไปเยือนประเทศอาเซียนระหว่างวันที่ 17-13 กันยายน 2534 ต่อมา คณะรัฐมนตรีรับทราบรายงานผลการไปเยือนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งสรุปความได้ว่า

หลักการและเป้าหมาย คือการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนโดยทั่วไป ประเทศอาเซียนเห็นด้วยในหลักการ โดยเฉพาะบรูไน สิงคโปร์ มาเลเซีย ซึ่งมีความเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศสมาชิกอาเซียนจึงควรดำเนินการอย่างจริงจัง ส่วนฟิลิปปินส์ก็เห็นด้วยในหลักการ เพราะเคยเสนอเองก่อนการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งก่อน ในการดำเนินการที่ไทยเสนอไป 10 ปี ทุกประเทศเห็นว่ากำหนดระยะเวลา 10 ปี เป็นการตั้งความหวังที่สูงเกินไป เพราะเกรงว่าจะทำให้ประเทศที่ยังไม่พร้อม เช่น อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์จะไม่สามารถรับหลักการได้และ เสนอว่าควรขยายกำหนดเวลาออกไปเป็น 15

หรือ 20 ปี ทางด้านวิธีการเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้น ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวิธีการของประเทศไทยในการเลือกหมวดสินค้าว่ากลุ่มใดบ้างจะเข้ามาอยู่ในขอบเขต เพื่อลดภาษีไปเรื่อย ๆ (ซึ่งการนี้ไทยได้เสนอสินค้าเพื่อลดภาษีไป 8 รายการ จากทั้งหมด 15 รายการ) จนกระทั่งถึงศูนย์หรือไม่มีภาษีในส่วนกลไกของเขตการค้าเสรีแห่งอาเซียน จะเป็นการปรับปรุงเอกสารข้อเสนอของฝ่ายไทย (Thai Concept paper) ให้เป็นรูปข้อเสนอของอาเซียน เพื่อนำเสนอในที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งที่ 23 ที่ประเทศมาเลเซีย ในวันที่ 7-8 ตุลาคม 2534 (ปประมวลมติ ครม., 2534:6) ซึ่งหลังจากนั้นข้อเสนอของไทยเพื่อให้มีการยกเว้นภาษีการค้าและเพื่อขยายความสัมพันธ์ทางการค้าได้บรรลุผลเป็นจริงเมื่อวันที่ 27-28 มกราคม 2535 (1992) เมื่อประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 6 ให้การลงนามในข้อตกลง

ข้อที่ควรสังเกต คือ การที่รัฐบาลไทยเสนอเรื่องเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้น ไม่ใช่เพราะความปรารถนาต่อประเทศไทยและกลุ่มอาเซียนอย่างเดียวแต่เกิดจากแรงบีบบังคับป้องกันการค้ากับประเทศอื่น ๆ นอกอาเซียน และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นมากด้วยกรณีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือ APEC คณะรัฐมนตรีได้ให้ความสำคัญและมีมติเกี่ยวกับเรื่องนี้ถึง 4 ครั้ง โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงสิงหาคม 2533 ถึง กรกฎาคม 2534 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการรับทราบผลการประชุมของ APEC และการแต่งตั้งกรรมการของประเทศไทยประจำ APEC นอกจากนั้นนายกรัฐมนตรียังอนุมัติให้หน่วยงานทางราชการซึ่งเป็นกลไกของรัฐอย่างกรมวิชาการ เกษตร เข้าเป็นสมาชิก APEC ด้านสถาบันวิจัยการเกษตรด้วย หากพิจารณาถึงเนื้อหาของมติคณะรัฐมนตรีในกรณีนี้จะเห็นว่าแนวโน้มจะออกไปในทิศทางที่ไทยต้องการเข้าร่วมในกลุ่ม APEC เพราะต้องการขยายการค้า การลงทุนให้สอดคล้องกับกระแสทิศทางการค้าของโลกที่เปลี่ยนแปลง เช่น ในกรณี มติ วันที่ 11 กันยายน 2533 ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ทางรัฐบาลไทยส่ง พลอากาศเอกสิทธิ เสวศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยในขณะนั้น เข้าร่วมประชุม APEC ซึ่งจัดขึ้นที่สิงคโปร์ ระหว่างวันที่ 30-31 กรกฎาคม 2533 รัฐบาลไทยได้รับทราบและมีมติดังนี้

"เห็นด้วยกับแผนงานของ APEC ใน 7 โครงการที่ครอบคลุมด้านการส่งเสริม

การค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การพลังงานและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" นอกจากนี้ การที่เห็นด้วยยังมีสาเหตุมาจากการที่ประเทศใหญ่ ๆ อย่าง ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาหรือกระทั่งกลุ่มอาเซียนเองก็เห็นด้วย อย่างที่มีการระบุในมติกรม. อันเดียวกันว่า "สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับกลุ่ม APEC ออย่างมาก ว่ามีความเหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลง และสหรัฐกับญี่ปุ่นคาดว่ากระบวนการหารือในกรอบของ APEC จะมีความสำคัญยิ่งจึ้นไม่ว่าการเจรจาการค้าของ GATT รอบอุรุกวัย จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม" นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรียังเห็นว่า "กลุ่มอาเซียนก็เห็นด้วยและอาเซียนกับ APEC สามารถก้าวหน้าไปด้วยกันได้เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีวัตถุประสงค์หลักในเรื่องการค้าเสรีร่วมกัน" (รังสรรค์, กัลยา, 2537 : 611-612)

และเมื่อเห็นด้วยกับทิศทางของ APEC ในโครงการทั้ง 7 ดังกล่าว และเห็นว่าประเทศใหญ่ก็ยอมรับ APEC ด้วย ท่าทีของรัฐบาลไทยที่สำคัญต่อมาก็คือ การจัดตั้งกรรมการ APEC ในส่วนของไทยขึ้นมา ซึ่งเรื่องนี้เห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 21 พฤษภาคม 2534 ความว่า

"เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศไทยมากที่สุด ทางกระทรวงการต่างประเทศได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกขึ้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วขออนุมัติให้ดำเนินการตามข้อเสนอ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานคณะกรรมการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นรองประธานและมีกรรมการอื่นอีก 8 คน คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่

(1) เสนอแนะนโยบาย แนวทางและท่าทีของไทยในการเข้าร่วมขบวนการหารือ เรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

(2) ประสานนโยบายและท่าทีในการดำเนินงานต่าง ๆ ในกรอบความร่วมมือของ APEC

(3) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย (ประมวลมติ กรม., 2534:20-30)มติคณะรัฐมนตรีทั้งในวันที่ 11 กันยายน 2533 และในวันที่ 21 พฤษภาคม 2534 สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีไทยอันเนื่องมาจากการ

รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจใน APEC

ทางด้านกรณีการรวมตัวของ EEC เป็นยุโรปตลาดเดียวในช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเกี่ยวกับประชาคมยุโรปและการรวมตัวเป็นยุโรปตลาดเดียวถึง 6 ครั้ง

การรวมตัวของประชาคมยุโรปเป็นยุโรปตลาดเดียว

ในปี 1992 เป็นกระแสที่กระทบไปทั่วโลกโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในแง่ที่รัฐบาลซึ่งเป็นองค์การการเมืองต้องให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจการรวมตัวที่เกิดขึ้น ประเทศไทยก็เป็นเหมือนแบบประเทศอื่นที่ได้รับแรงกระทบจากกระแสนี้ จะเห็นได้ว่า มติคณะรัฐมนตรีของไทยต่อกรณีนี้ มีตั้งแต่ปี 2532 (1989) ก่อนการรวมยุโรปตลาดเดียวจะเป็นจริงถึง 3 ปี กล่าวคือ ในช่วงกรกฎาคม-สิงหาคม 2532 (31 กรกฎาคม 2532) คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ประเมินผลกระทบและแนวนโยบายการปรับตัวของไทย ในกรณีประชาคมยุโรปรวมตัวเป็นตลาดเดียวทั้งในด้าน การส่งออก การลงทุน การธนาคาร และการท่องเที่ยว ตามที่ได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของไทยกับเจ้าหน้าที่ของประชาคมประจำประเทศไทยและเห็นชอบแนวนโยบายการปรับตัวของไทย จากกรณีนี้ 8 ประการ คือ

(1) ให้มีการจัดทำสมุดปกขาว (White paper) เพื่อเป็นกรอบในการปรับตัวของ รวมทั้งแผนปฏิบัติการ รายละเอียดในแต่ละด้านเพื่อใช้เป็นคู่มือในการทำ ความเข้าใจ และดำเนินการร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่าย ธุรกิจภาคเอกชน ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยมีการกำหนดระยะเวลา ขึ้น ตอนการดำเนินงาน และแหล่งเงินสนับสนุนที่จำเป็นในแต่ละด้าน ทั้งนี้ให้ คณะกรรมการ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) รับผิดชอบดำเนินการเรื่องนี้

(2) ให้มีการเตรียมการด้านระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ของระบบข้อมูลข่าวสารที่จะมาใช้ศึกษาวิเคราะห์นโยบาย มาตรการและผลกระทบใน รายละเอียดจากการเป็นตลาดเดียว โดยสนับสนุนคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป

เป็นแกนกลางในการประสาน และ เชื่อมโยงข้อมูล จากประชาคมยุโรปกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย

(3) ให้มีระบบสัญญาณเตือนภัย โดยสนับสนุนให้มีการจัดจ้าง บริษัทที่ปรึกษาประจำประชาคมยุโรปและกรมพาณิชย์สัมพันธ์ กระทรวงพาณิชย์ เป็นแกนกลาง ในการถ่ายทอดข้อมูลให้แก่หน่วยงานของภาครัฐและ เอกชน

(4) ให้มีการศึกษารายละเอียดผลกระทบต่ออุตสาหกรรมรายสาขา โดยให้คณะกรรมการพัฒนาการส่งออก เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานเรื่องนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนภาคเอกชนในการปรับโครงสร้างการผลิต และการตลาดให้สามารถแข่งขันในตลาดประชาคมยุโรปได้ทัน เวลาและสอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงนโยบายของประชาคม

(5) ให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐานกลางของประชาคมสำหรับสินค้าที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม โดยการให้กระทรวงอุตสาหกรรมรับไปติดตามและศึกษาผลกระทบอันอาจเกิดขึ้น

(6) ผลกระทบของสาขานาคาร์เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ซึ่งควรจะได้มีการติดตามรายละเอียดแนวปฏิบัติของประชาคมที่จะนำมาใช้กับประเทศคู่ค้า จึงให้ธนาคารแห่งประเทศไทยรับดำเนินการในเรื่องต่อไป

(7) ในฐานะสมาชิกอาเซียนให้กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ชี้แจงให้ประชาคม หลีกเลี่ยงการเข้ามาตรึงการตอบโต้ และกีดกันทางการค้าในทุกระดับทางการเจรจาทางเศรษฐกิจและการค้าที่ไทยและประชาคมมีส่วนร่วมอยู่ด้วย

(8) ให้ภาคเอกชน 3 สถาบัน คือ หอการค้าไทย, สภากรรมการไทย, สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีส่วนในการจัดทำสมุดปกขาว และเป็นแกนนำในการประสานการปรับตัวของภาคเอกชน ในสาขาต่าง ๆ โดยทั่วถึง (ประมวลมติ ครม., 2532 : 41-42)

จากมาตรการทั้ง 8 จะพบว่าไทยตื่นตัวและเตรียมรับมือในเรื่องนี้ โดยมอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์, ธนาคารแห่งประเทศไทยและ กนศ. เป็นองค์กรรับผิดชอบ ขณะเดียวกัน ก็มุ่งทำการเปิดตลาดการค้ากับประชาคมต่อไป โดยพยายามชี้แจงมาตรการข้อที่ 7 ว่าชี้แจงให้ประชาคมหลีกเลี่ยงมาตรการตอบโต้ทางการค้าที่ไทยและประชาคมมีส่วนร่วมกันอยู่ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้ไทยได้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มเป็นยุโรปตลาดเดียว

ซึ่งหลังจากมีมตินี้ออกมาแล้วในช่วงปีต่อมา คือ ปี 2533 ไทยก็ได้ ท้าการเจรจาเพื่อ บรรลุในจุดหมายตามมาตรการข้อที่ 7 เช่น ไปเจรจากับประชาคมยุโรปเกี่ยวกับการจำกัด การนำเข้าสิ่งทอรายการที่ 20 ของฝรั่งเศส, เจรจากับประชาคมเกี่ยวกับข้อตกลงมันสำปะหลังถึงสองครั้งในช่วง กุมภาพันธ์ 2533, การเจรจาเกี่ยวกับการกำหนดโควต้าผ้าฝ้าย กับประชาคม ช่วงมีนาคมถึงกรกฎาคม 2533 เป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจด้านการค้าของไทย ยกตัวอย่างเช่น การเจรจาความตกลงเรื่องมันสำปะหลังของไทยกับประชาคมยุโรปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 1 มิถุนายน 2533 ได้ระบุว่า "ปริมาณการส่งออกที่เป็นโควต้ารวมสำหรับปี 2534-2537 ในปริมาณ 27 ล้านตันเท่าเดิม แต่สามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้นเป็นปีละ 5.75 ล้านตัน จากเดิมแค่ 5.5 ล้านตัน และสามารถขมิโควต้าปีสุดท้าย ของตกลงปัจจุบัน (2533) จาก 5 แสนตัน เป็น 7.5 แสนตัน ได้ตั้งแต่เดือนที่ 7 แทนที่จะเป็นเดือนที่ 10 ของปี และในปีสุดท้ายของความตกลงฉบับต่อไปจะสามารถขมิโควต้ามาใช้ล่วงหน้าปีสุดท้ายตั้งแต่เดือนที่ 7 ได้อีก 6.5 แสนตัน จากเดิมซึ่งกำหนดให้ขมิในเดือนที่ 10 ในจำนวน 5 แสนตัน และพิกัดอัตราภาษีศุลกากรจะเก็บภาษีได้ไม่เกิน 6% ทุกกรณีรวมทั้งการที่จะให้ตามช่วยเหลือแก่ไทยสำหรับการพัฒนา การเกษตรและปลูกพืชอื่นทดแทน (ประมวลมติ ครม., 2533:11)

สำหรับกรณีการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยตามข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการกำหนด ภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ซึ่งถือเป็นข้อตกลงที่กลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ เกี่ยวข้องกัน อยู่ นั้น ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบในด้านที่ติดต่อระบบเศรษฐกิจอย่างหลังวันที่ 15 ธันวาคม 2536 ผลจากการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัย ทำให้มีการนำเข้าสินค้าบริการ เช่น กิจกรรมทางด้าน อนุรักษ์, การขนส่ง, โรงแรม และสินค้าที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา และที่สำคัญอีกอย่างคือสินค้าเกษตรเข้ามามีอยู่ในความตกลงภายใต้ข้อบังคับของแกตต์ซึ่งสินค้าต่าง ๆ ที่เพิ่งบรรจุเข้าไปในนั้น สร้างปัญหาทางการค้าระหว่างประเทศให้กับไทย มาตลอดในช่วง ทศวรรษ 1980 โดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกา (ซึ่งไทยได้เปรียบดุลย์ การค้ามาตั้งแต่ปี 1985) จะเห็นได้ว่าก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะมีมติในช่วง มีนาคม-กรกฎาคม 2533 (17 กรกฎาคม 2533) เกี่ยวกับ "การกำหนดกรอบท่าทีของไทยในช่วง สุดท้ายของการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัย"

มติคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาซึ่งมีปัญหามากขึ้นเช่นปัญหาเรื่องสิ่งทอ, บุหรี่ ซึ่งฝ่ายไทย สิ่งทอ, บุหรี่กับสหรัฐอเมริกา ซึ่งปรากฏว่าไม่ประสบความสำเร็จถึงแม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะตั้งกรรมการร่วมทางการพาณิชย์ขึ้นมาและทำความตกลงกันด้านเทคโนโลยีตามสาเหตุจากการกีดกันของสหรัฐนั้นเป็นผลมาจากในช่วงทศวรรษ 1980 สหรัฐอเมริกาขาดดุลการค้ามากและกลายเป็นประเทศหน้าที่เปิดรับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมากที่สุดจนกรณีกับประเทศไทยสหรัฐอเมริกาก็ขาดดุลการค้ามาตลอดตั้งแต่ ปี 2528 (1985) คือขาดดุลปีประมาณ 9.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ (ปรากฏการและสูตรธรรม, 2534:68) อย่างการออกมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2531 เกี่ยวกับการเรียกเก็บภาษีการส่งออกตลับลูกปืนที่ขายแก่สหรัฐอเมริกาก็เกิดมาจากการกีดกันของสหรัฐฯได้เรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐฯ พิจารณาเก็บภาษีการนำเข้า ตลับลูกปืน จากประเทศไทย เพราะมอบว่าไทยอุดหนุนการส่งออก (รังสรรค์และกัลยา, 2536:22) ถึงที่สุดในฐานะที่เป็นประเทศเล็กประเทศไทยจึงได้ใช้เวทีของ GATT ให้เป็นประโยชน์ คือ ได้นำเอาเรื่องที่ไทยมีปัญหาการค้ากับสหรัฐฯ เข้าสู่ที่ประชุมของ GATT เพื่อข่มขู่ของ GATT ยุกมัดสหรัฐอเมริกานฐานะประเทศภาคีสมาชิก ทั้งนี้เพราะไทยเล็งเห็นแล้วว่า การเจรจาในรอบอุรุกวัยในช่วงสุดท้ายจะครอบคลุมทั้งหมด 15 เรื่อง ซึ่งรวมทั้ง เรื่องภาษีศุลกากร มาตรการที่ใหม่ ภาษีศุลกากร สินค้าเขตร้อน สินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติ สินค้าเกษตร สิ่งทอ ทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าบริการ (ตามมติ ครม. 17 กรกฎาคม 2533) ซึ่งสิ่งดังกล่าวไทยต้องการเข้าร่วมเจรจาในแกตต์และเป็นสิ่งที่ไทยกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับสหรัฐและประเทศอื่น ๆ กรณีที่เข้าร่วมเจรจาในเรื่องดังกล่าวของโดยอาศัยองค์การแกตต์นั้น นับว่าไทยได้ประโยชน์มาก (เกริกไกร, 2537 :8) ทั้งนี้เพราะแกตต์มีหลักการในการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งทำให้บรรยากาศของการค้าระหว่างประเทศดีขึ้น

นัยสำคัญของมติคณะรัฐมนตรีกรณีเศรษฐกิจแบบภูมิภาคและการขยายตัว
ขององค์กร เกี่ยวกับการค้าโลก

มติคณะรัฐมนตรีในประเด็นนี้เห็นได้ชัดเจนว่าออกมาเพื่อเข้ามามีส่วนในการสร้างสภาพการณ์ที่ดีขึ้นในการสะสมทุนระดับโลก โดยเฉพาะการเสนอริเริ่มให้มีเขตการค้าเสรีแห่งอาเซียน และออกมาเพื่อรองรับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงทั้งนี้เพื่อให้ภาคส่วนเศรษฐกิจของไทยปรับตัวทัน รวมทั้งการแก้ไขข้อพิพาททางการค้าในสงครามการปกป้องและอุดหนุน ซึ่งเห็นได้จาก การเข้าร่วมในเอเปก งานแกตต์ และการเตรียมพร้อมในการรับมือกับการที่ยุโรปรวมตัวเป็นตลาดเดียว ผลจากการที่รัฐบาลออกนโยบายในรูปของมติกรม ดังกล่าวส่งผลต่อความสัมพันธ์ภายในประเทศที่ รัฐส่งเสริมทุนเป็นหลัก ขณะที่ประชาชนอยู่ในลักษณะที่ได้รับผลในทางอ้อมเหมือนกรณีการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น กล่าวโดยสรุปบทนี้ ผู้เขียนได้นำเอาเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองที่สำคัญและคิดว่ากระทบต่อประเทศไทยในช่วงปี 2531-2535 (1988-1992) อย่างกรณีวิกฤตการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซีย การสิ้นสุดยุคสงครามเย็น และการเกิดขึ้นและการขยายตัวของเศรษฐกิจภูมิภาค ซึ่งทั้ง 3 กรณี การพิจารณาเพื่อแสดงให้เห็นว่า

1. แนวโน้มของสถานการณ์ระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจการเมือง กระทบโดยตรงต่อประเทศไทย ทั้งนี้เห็นได้จากแต่ละเหตุการณ์ที่มติคณะรัฐมนตรีของไทยรองรับอยู่เสมอ
2. ประการต่อมาทำให้พบว่า การตัดสินใจกำหนดบทบาทและท่าทีต่าง ๆ ของไทยต่อแรงกระทบที่มาจากเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ที่เป็นตัวกำหนดบทบาทของรัฐเล็ก ๆ ในโลกที่สาม ไม่ว่ารัฐบาลโลกเหล่านี้มีอิสระในการตัดสินใจหรือมีอำนาจเต็มในการตัดสินใจ หรือการพูดอีกอย่างว่าอำนาจทางการเมืองและการกำหนดบทบาททางเศรษฐกิจทางรัฐในโลกที่สาม สูญเสียไปให้กับสถานการณ์ทางโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศก็ไม่ผิด
3. จากการศึกษาในบทนี้พบว่า ทั้งสามกรณีที่ยกมาศึกษา ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยเฉพาะทางด้านการค้า-การลงทุนระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็น กรณี การสิ้นสุดยุคสงครามเย็นหรือกรณีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแบบภูมิภาค

และแม้กระทั่ง กรณีวิกฤตการณ์ตะวันออกกลางที่ส่งผลด้านลบต่อเศรษฐกิจไทยและโลก โดยเฉพาะปัญหาที่ตามมาจากราคาน้ำมัน แต่ที่กินระยะเวลาสั้น ๆ ไม่ได้ทำให้เห็นว่าทิศทางของเศรษฐกิจไทยโดยรวมของปี 1988-1992 ต้องพบกับปัญหาขนาดใหญ่เหมือนวิกฤตการณ์น้ำมันโลกในสองครั้งที่ผ่านมา และไม่ได้ทำให้ภาพรวมของเศรษฐกิจไทยในช่วงเดียวกันตกต่ำแต่ประการใด

4. จากการศึกษาในบทนี้พบว่า การตัดสินใจของรัฐอื่นเนื่องมาจากแรงกระตุ้นต่อเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศเป็นการตัดสินใจที่มีแนวโน้มว่า ผู้ที่ได้เปรียบโดยตรงคือ กลุ่มทุนทางด้านการค้าและการส่งออกรวมทั้งนายทุนจากต่างประเทศที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย ทั้งนี้ กรณีการรวมกลุ่มภูมิภาคเศรษฐกิจ และกรณีการสิ้นสุดสงครามเป็นรัฐบาลไทยอ้างกระทำการเพื่อสร้างให้เกิดกระแสการค้า การลงทุนเสรีระหว่างประเทศ ส่วนในกรณี วิกฤตการณ์ตะวันออกกลาง รัฐอ้างว่าตัดสินใจเพื่อเกษตรกรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่การยกเว้นภาษีสินค้าออกพืชไร่ 15 ชนิด, ยางพารา และการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ห้าหมื่นปอนด์ เป็นข้อยกเว้นที่นายทุนได้ประโยชน์โดยตรงทั้งสิ้น

5. จากกรณีที่เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่กล่าวมาทั้งหมดมีผลต่อการตัดสินใจในเชิงนโยบายของไทย และทำให้ความสัมพันธ์ภายนอกมาในเชิงที่รัฐเป็นพันธมิตรกับทุนผ่านนโยบายและทำให้ภาคประชาชนอยู่ในภาวะที่ตกเป็นเหยื่อล่างดังกล่าวมาแล้ว เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ภาวะการณ์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศเอื้อต่อกระบวนการสะสมทุนภายใน เช่นกรณีของการรวมตัวเป็นเศรษฐกิจแบบภูมิภาค การสิ้นสุดยุคสงครามเย็น และการขยายบทบาทของแกตต์ ประเด็นเหล่านี้ล้วนทำให้ปัญหาการสะสมทุนในระดับโลกได้รับการแก้ไขให้มีความคล่องตัวขึ้น ซึ่งส่งผลให้นโยบายภายในออกมาในลักษณะที่สอดคล้องต่อทิศทางการแก้ปัญหาการสะสมทุนในระดับโลกด้วย โดยเหตุผลเช่นนี้จึงไม่ใช่ เรื่องที่แปลกแต่ประการใดที่รัฐในโลกที่สามอย่างรัฐไทยจะพิจารณาชื่อเรียกห้องของทุนในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เป็นหลักมากกว่าการพิจารณาการเรียกร้องของประชาชนเหมือนที่ปรากฏในบทที่ 3 ทั้งนี้ นอกเหนือจากเหตุผลที่กล่าวมาในบทที่ 3 แล้ว ยังเป็นเพราะในช่วงเวลา 2531-2535 เป็นช่วงเวลาที่โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลกอยู่ในภาวะที่เอื้อต่อการสะสมทุนทั้งภายในและภายนอก รัฐจึงไม่มีความจำเป็นต้องเข้าไปขวางทิศทางของภาวะการณ์ดังกล่าว การรับชื่อเรียกห้องของทุนและทำตาม หรือแม้แต่ริ

เริ่มเองในบางครั้ง เพื่อสร้างนโยบายที่เอื้อต่อทุน เป็นสิ่งที่ดีต่อการบวนการสะสมทุนและระบบทุนโดยรวม เมื่อทุนอยู่ได้ รัฐก็อยู่ได้ทั้งนี้เพราะรัฐอาศัยรายได้จากภาษี และค่าเช่าจากทุน เพื่อการดำรงอยู่ของรัฐเอง ด้วยความจำเป็นเช่นนี้รัฐจึงปล่อยให้ประชาชนอยู่ในฐานะที่เป็นเบี้ยล่าง ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องโดยรูปแบบและช่องทางๆการ เมืองบ้างในบางครั้ง แต่การเรียกร้องนั้นต้องไม่กระทบต่อสิ่งที่จำเป็นในการดำรงอยู่ของทุน